

ПВНЗ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУСПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 ЕКОНОМІКАОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ЕКОНОМІКА**ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА
РОБОТА****на тему:**

Формування привабливого інвестиційного клімату в економіці України

(назва затвердженої теми)

Магістрант (ка) _____
(підпис студента)Лук'яненко Олександр Васильович
(прізвище, ім'я по-батькові студента)Науковий
керівник _____
(підпис наукового керівника)Кукса В.М. к.е.н., доцент
(прізвище, ініціали, наукове звання і ступінь)

Допущено до захисту “ _____ ” 2024р.

Завідувач кафедри _____
(підпис)Щербатих Д.В., к.е.н.
(прізвище, ініціали, наукове звання і ступінь)Декан факультету _____
(підпис)Амбер А.Ю.
(прізвище, ініціали)Завідувач
навчальної частини _____
(підпис)Козинець А.О.
(прізвище, ініціали)**Київ – 2024**

ПВНЗ «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 ЕКОНОМІКА

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ЕКОНОМІКА

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну магістерську роботу студентіві (ці):

Лук'яненко Олексію Васильовичу

(прізвище, ім'я, по-батькові студента)

- 1. Тема роботи:** Формування привабливого інвестиційного клімату в економіці України
- 2. Затверджена наказом по університету від “08” 03 2024 р. № 16**
- 3. Цільова установка на вихідні дані до роботи.** Розкрити сутність та значення інвестиційної привабливості країни; охарактеризувати інвестиційний клімат держави та фактори, що його формують; розглянути сутність іноземних інвестицій та їх класифікацію; надати оцінку стану інвестиційного клімату та надходження прямих іноземних інвестицій; проаналізувати рейтинги інвестиційної привабливості України; проаналізувати проблеми інвестиційного клімату України; обґрунтувати необхідність детінізації економіки України, як чинника підвищення інвестиційної привабливості України; визначити перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні.
- 4. Перелік графічного матеріалу (з точним визначенням обов'язкових креслень).** Випускна кваліфікаційна магістерська робота включає: 91 сторінки тексту, 16 рисунків, 15 таблиць, 52 використаних джерел.
- 5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів, що їх стосуються:**

Розділ	Науковий керівник	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання отримав
Розділ 1	к.е.н. Кукса В.М.	15.04.2024	15.04.2024
Розділ 2	к.е.н. Кукса В.М.	20.05.2024	20.05.2024
Розділ 3	к.е.н. Кукса В.М.	05.08.2024	05.08.2024

6. Зміст випускної кваліфікаційної магістерської роботи (перелік питань)

Теоретичні основи формування інвестиційного клімату держави; практичні аспекти інвестиційної привабливості України; напрями покращення привабливого інвестиційного клімату в Україні.

7. Календарний план виконання випускної кваліфікаційної магістерської роботи

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів випускної кваліфікаційної магістерської роботи	
		За планом	Фактично
1.	Обрання теми випускної кваліфікаційної магістерської роботи (ВКМР)	12.02.24 – 23.02.24	12.02.24
2.	Опрацювання літератури та інших джерел для написання ВКМР	11.03.24 – 12.04.24	12.04.24
3.	Виконання 1 розділу ВКМР	15.04.24 – 17.05.24	17.05.24
4.	Виконання 2 розділу ВКМР	20.05.24 – 21.06.24	21.06.24
5.	Виконання 3 розділу ВКМР, висновки	05.08.24 – 27.09.24	27.09.24
6.	Передзахист та проведення перевірки на плагіат	14.10.24 – 25.10.24	16.10.24
7.	Відгук керівника, рецензія	04.11.24 – 08.11.24	08.11.24

8. Дата видачі завдання “ 11 ” 03 2024 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП		5
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ДЕРЖАВИ	8
1.1.	Сутність та значення інвестиційної привабливості країни	8
1.2.	Інвестиційний клімат держави та фактори, що його формують	15
1.3.	Іноземні інвестиції: сутність та класифікація	20
	Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2	ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ	32
2.1.	Оцінка стану інвестиційного клімату та надходження прямих іноземних інвестицій	32
2.2.	Рейтинги інвестиційної привабливості України	43
2.3.	Проблеми інвестиційного клімату України	51
	Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3	НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ	59
3.1.	Детінізація економіки України, як чинник підвищення інвестиційної привабливості України	59
3.2.	Перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні	67
	Висновки до розділу 3	81
	ВИСНОВКИ	82
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі взаємодія держави з міжнародним ринковим середовищем визначає напрямок розвитку країни, успішність та загальну культурну ситуацію в цілому. Одним з найважливіших факторів економічного впливу є залучення зовнішніх інвестицій, для збільшення обсягів яких необхідно підвищувати інвестиційну привабливість та інвестиційний клімат країни. Вивчення інвестиційної привабливості на різних рівнях управління триває вже багато років, але через зміни в економіці України та в організації бізнесу це питання залишається важливим і сьогодні.

Актуальність даної теми підкреслюється й нинішнім військовим станом, коли без фінансових вливань від країн партнерів і інвестицій від власних громадян Україна могла б зазнати поразки. У цьому контексті залучення зовнішніх інвестицій через покращення інвестиційної привабливості стає одним з основних інструментів післявоєнного відновлення та відбудови економіки України.

Однією з ключових умов виходу з кризового стану України та покращення розвитку країни є залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). В нинішніх умовах в яких опинилася країна прямі іноземні інвестиції є одним із найефективніших способів для залучення фінансових ресурсів та найбільш прийнятним через брак фінансових ресурсів країни у зв'язку з військовими діями. Залучення ПІІ також стимулює зростання фінансових та економічних показників, сприяє розвитку конкуренції, підвищенню продуктивності праці, поліпшенню роботи внутрішніх підприємств, поширенню міжнародного досвіду та технологій через великі міжнародні компанії, а також забезпечує більшу інтеграцію країни у глобальні ринки.

Розуміння взаємозв'язку між ПІІ та економічним розвитком дозволить визначити, що необхідно зробити для залучення інвестицій і в які сфери їх спрямовувати, а також сформулювати уявлення про потенційні позитивні та

негативні наслідки цього процесу для розробки ефективної стратегії взаємодії уряду з іноземними інвесторами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату були предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких можна виділити таких, як А.М. Борщ [1], І.І Вербіцька [2], С.О Гуткевич [10], М. Кондрашова [13], Кукса В.М. [16], Т.В. Майорова [17], В.В. Небрат [19], О. Савіцька [29], Г.О. Скрипник [30], І.І. Чуницька [37], А.В. Череп [36] та інші.

Враховуючи військові дії, інноваційний розвиток підприємств, процеси цифровізації та посилення конкуренції виникає необхідність дослідження привабливості інвестиційного клімату для залучення інвестицій.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних, методичних положень та надання рекомендацій щодо формування привабливого інвестиційного клімату в економіці України.

Завдання дослідження. Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлені наступні завдання:

- розкрити сутність та значення інвестиційної привабливості країни;
- охарактеризувати інвестиційний клімат держави та фактори, що його формують;
- розглянути сутність іноземних інвестицій та їх класифікацію;
- надати оцінку стану інвестиційного клімату та надходження прямих іноземних інвестицій;
- проаналізувати рейтинги інвестиційної привабливості України;
- проаналізувати проблеми інвестиційного клімату України;
- обґрунтувати необхідність детінізації економіки України, як чинника підвищення інвестиційної привабливості України;
- визначити перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування привабливості інвестиційного клімату та прями іноземні інвестиції, які надходять в економіку України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних підходів та організаційних засад до формування привабливого інвестиційного клімату України.

Методи дослідження. У роботі використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. При обґрунтуванні теоретичних і практичних рекомендацій, обробці й аналізі інформації використовувалися наступні методи: аналіз і синтез (для обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій); системний і комплексний підходи (при аналізуванні стану інвестиційної привабливості країни та залучення прямих іноземних інвестицій); табличний (для представлення розрахунків і конкретних результатів дослідження), графічний (для побудови рисунків). Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження в роботі використано сукупність економічних методів та методик.

Інформаційну базу дослідження склали: зібрані, опрацьовані та законодавчі матеріали, наукові публікації та матеріали періодичних видань, аналітичні огляди, звіти та рейтинги з інвестиційної привабливості України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні висновки і запропоновані заходи можна використати при розробленні програми повоєнної відбудови країни та поліпшення привабливості інвестиційного клімату України.

Апробація отриманих результатів. Основні науково-практичні положення та результати дослідження, були подані та обговорені на: XXVI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість в умовах європейської інтеграції» (м. Київ, ПВНЗ Європейський університет, 16 травня 2024 року).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність та значення інвестиційної привабливості країни

Сучасний стан інвестиційної привабливості країни базуються на розумінні цього поняття як комплексу складових та чинників, які впливають на доцільність інвестування в конкретний об'єкт, або галузь. Інвестиційна привабливість країни є показником рівня проведених економічних реформ, політичної та економічної ситуації в країні, та базується на довірі міжнародного співтовариства до економічної ситуації в цій державі.

Інвестиційна привабливість країни свідчить про її здатність залучати капітал у певних обсягах і формах, ефективно його використовувати та забезпечувати повернення інвестицій з відповідним рівнем ризику. Основою привабливості країни є її інвестиційний потенціал, ступінь реалізації якого оцінюється різними міжнародними рейтингами і визначає прогнозовані обсяги прямих іноземних інвестицій.

Інвестиційний потенціал країни формується за рахунок її геополітичного положення, наявності природних ресурсів і рівня культурного розвитку населення [1].

Інвестиційна привабливість є ключовим фактором, який визначає вибір напрямків і пріоритетів інвестиційної діяльності. Основними орієнтирами для інвестування є майбутні обсяги місцевих ринків, а також економічна й правова стабільність у регіонах. Найбільш пріоритетним напрямком вкладання коштів є вкладення в уже освоєні об'єкти, оскільки наявна інфраструктура значно полегшує їх подальший розвиток.

Для України зараз особливо актуальні галузі та сфери, які потребують реструктуризації і додаткових капіталовкладень. Для будь-якого підприємства важливо здійснювати раціональну та цілеспрямовану інвестиційну діяльність. Вкладання коштів у реалізацію різних проектів

спрямоване на досягнення конкретних цілей, визначених політикою підприємства. Ці цілі можуть бути різноманітними: підвищення рентабельності виробництва, оновлення застарілого обладнання, що призводить до підвищення ефективності, розширення масштабів виробництва, збільшення частки ринку, технологічні інновації тощо. Тому, саме інвестиційна привабливість є визначальною для залучення інвестиційних коштів. Далі розглянемо економічну сутність поняття інвестиційна привабливість.

Кожен дослідник розглядає поняття інвестиційної привабливості з різних точок зору. Порівняємо та проаналізуємо визначення цього терміну, представлені різними авторами.

Таблиця 1.1

Трактуванні сутності поняття «інвестиційна привабливість країни» різними науковцями

Автор	Визначення
Тітова К. [29]	«Інвестиційна привабливість – це встановлення стійкого сукупного економічного ефекту від виробничо-господарської діяльності.»
Колесник Я., Скоробогатова Н. [44]	«...інвестиційна привабливість – це категорія, яка поєднує в собі аналіз таких характеристик як природно-ресурсний потенціал, рівень економічного розвитку країни, політична стабільність, освітній і науковий потенціал, географічне положення, господарський розвиток країни тощо, при здійсненні якого інвестор може оцінити доцільність вкладання в цю країну інвестицій і наявність можливостей для подальшої діяльності.»
Котляр З. та Акімов М. [29]	«Інвестиційна привабливість – це розподіл фактичних обсягів залучених інвестицій у регіон.»
П. Коренюк та Є. Копил [44]	під поняттям інвестиційна привабливостю розуміють здатність досягти компромісу між інвестором та одержувачем інвестицій

Продовження таблиці 1.1

Гуткевич С.О. [10]	«Інвестиційна привабливість – це інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу»
А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк та Т.С. Смовженко [8]	«інвестиційна привабливість — це узагальнена інтегральна характеристика переваг і недоліків інвестування в окремі об'єкти чи напрями»
С. І. Басалай та Л. І. Хоружий	Інвестиційна привабливість – це сукупність характеристик, які дозволяють інвестору оцінити, наскільки певний об'єкт інвестування є вигідним для вкладення коштів. «Інвестиційна привабливість – це сукупність значень певних показників формальної і неформальної оцінок різних аспектів діяльності позичальника»
Коюда В.О. та Лепейко Т.І. [14]	Під поняттям інвестиційна привабливість розуміють сукупність складових з менеджменту та фінансово-господарської діяльності підприємства, а також перспектив його розвитку щодо залучення інвестиційних коштів
Кондрашова М. [13, с.119]	Інвестиційна привабливість держави – це характеристика держави з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та виникнення інвестиційних ризиків.

Як бачимо досить різноманітні погляди на сутність поняття інвестиційна привабливість. Найбільш повне визначення інвестиційної привабливості, на наш погляд, дав Гуткевич С.О., на його погляд «інвестиційна привабливість» - це комплексна характеристика умов і чинників, яка відображає перспективи створення сприятливого інвестиційного клімату, достатній рівень розвитку ринкової та соціальної інфраструктури, а також реальні можливості

залучення інвестиційних ресурсів і врахування інших факторів, що впливають на формування прибутковості інвестицій та зменшення інвестиційних ризиків.

Незважаючи на широке використання терміну «інвестиційна привабливість», досі немає чіткого підходу до його визначення, і досить часто визначення інвестиційної привабливості ототожнюють з поняттям інвестиційної пріоритетності та інвестиційного клімату. Інвестиційну привабливість можна розглядати як інтегровану оцінку переваг і недоліків об'єктів інвестування, яка надає можливість і доцільність ухвалення інвестором рішення щодо вкладення коштів у конкретний інвестиційний об'єкт. Інвестиційна привабливість країни – це комплексний результат взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів, які суттєво впливають на рівень її привабливості.

Інвестиційна привабливість тісно пов'язана з обміном капіталів, технологій, послуг, створенням спільних підприємств та проектів. Інвестиційна привабливість є комплексною взаємодією всіх чинників для досягнення успіху інвестиційного проекту.

Підсумовуючи можна зазначити, що інвестиційна привабливість – це комплексне поняття, яке включає сукупність чинників та факторів, які впливають на створення інвестиційного клімату та сприяють залучення іноземного капіталу на територію країни.

Інвестиційна привабливість починається від держави поширюється на регіон і спрямована на підприємство. На рис. 1.1. показано взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю держави, регіону та підприємства. Інвестиційна привабливість держави виступає ключовим фактором стимулювання інвестиційних процесів на макроекономічному рівні, що стає особливо актуальним в сучасних складних умовах ведення господарської діяльності.

Рис. 1.1. Формування інвестиційної привабливості держави

Примітка: складено автором на основі проведеного дослідження

Інвестиційна привабливість держави є одним із ключових показників її становлення та розвитку. Серед факторів, що впливають на це, можна виділити: особливості географічного розташування, природно-кліматичні умови господарювання, ВВП, динаміка та структура, демографічна ситуація в країні, стабільність національної валюти, коливання курсу валют тощо [9].

Інвестиційна привабливість регіонів – це показник, який допомагає інвестору визначити, в яку саме територію чи регіон буде найвигідніше вкладати інвестиційні ресурси. Інвестори надають перевагу тому регіону, в якому місцева влада забезпечить сприятливі умови для інвестування та ведення підприємницької діяльності.

Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність показників та чинників, які дозволяють інвестору оцінити всі переваги та ризики інвестування в даний потенційний об'єкт. Формування інвестиційної привабливості підприємства є важливою складовою діяльності підприємства, яка необхідна для забезпечення конкурентоспроможності продукції, підвищення її якості продукції та модернізації виробництва.

Інвестиційна привабливість підприємства визначається такими складовими:

1. Стабільні фінансові результати діяльності підприємства за тривалий період (квартал, рік, п'ять років);
2. Стабільність внутрішньої політики та управління підприємства (ефективний менеджмент, корпоративна відповідальність, дотримання норм законодавства щодо забезпечення умов праці та відпочинку);
3. Стабільні фінансові показники та прибутковість підприємства;
4. Валова продукція та показники збуту;
5. Матеріальна база підприємства, рівень матеріальної оснащеності виробництва, застосування і впровадження інноваційних технологій;
6. Рівень якості підготовки робочої сили (підвищення кваліфікації працівників та персоналу, стажування та впровадження передового досвіду виробництва продукції).

Інвестиційна привабливість країни тісно пов'язана з соціально-економічним розвитком країни. Також визначний вплив відіграють такі показники як економічна свобода, корупція, захищеність інвесторів, рівень розвитку країни та її макроекономічні показники.

До сукупності факторів, які визначають умови здійснення інвестиційної діяльності, входять: ступінь розвитку продуктивних сил, рівень сформованості інвестиційного ринку, розвиток фінансово-кредитної системи, стан законодавчо-нормативної бази країни, а також прозорість і умови ведення інвестиційної діяльності для іноземних інвесторів.

Щодо інвестиційної привабливості, можна виділити три групи факторів, які її визначають [20]:

- статичні, які не залежать від впливу управлінських структур і тому мають низький рівень керованості;
- інерційні, що потребують системного та тривалого управлінського впливу для їх цілеспрямованої позитивної зміни;

– динамічні, які реагують на управлінські впливи відповідною динамічною реакцією.

Показники, що дозволяють оцінити рівень інвестиційної привабливості країни, можна згрупувати в три основні категорії факторів, які є ключовими для інвесторів при визначенні інвестиційної привабливості держави (див. рис. 1.2).

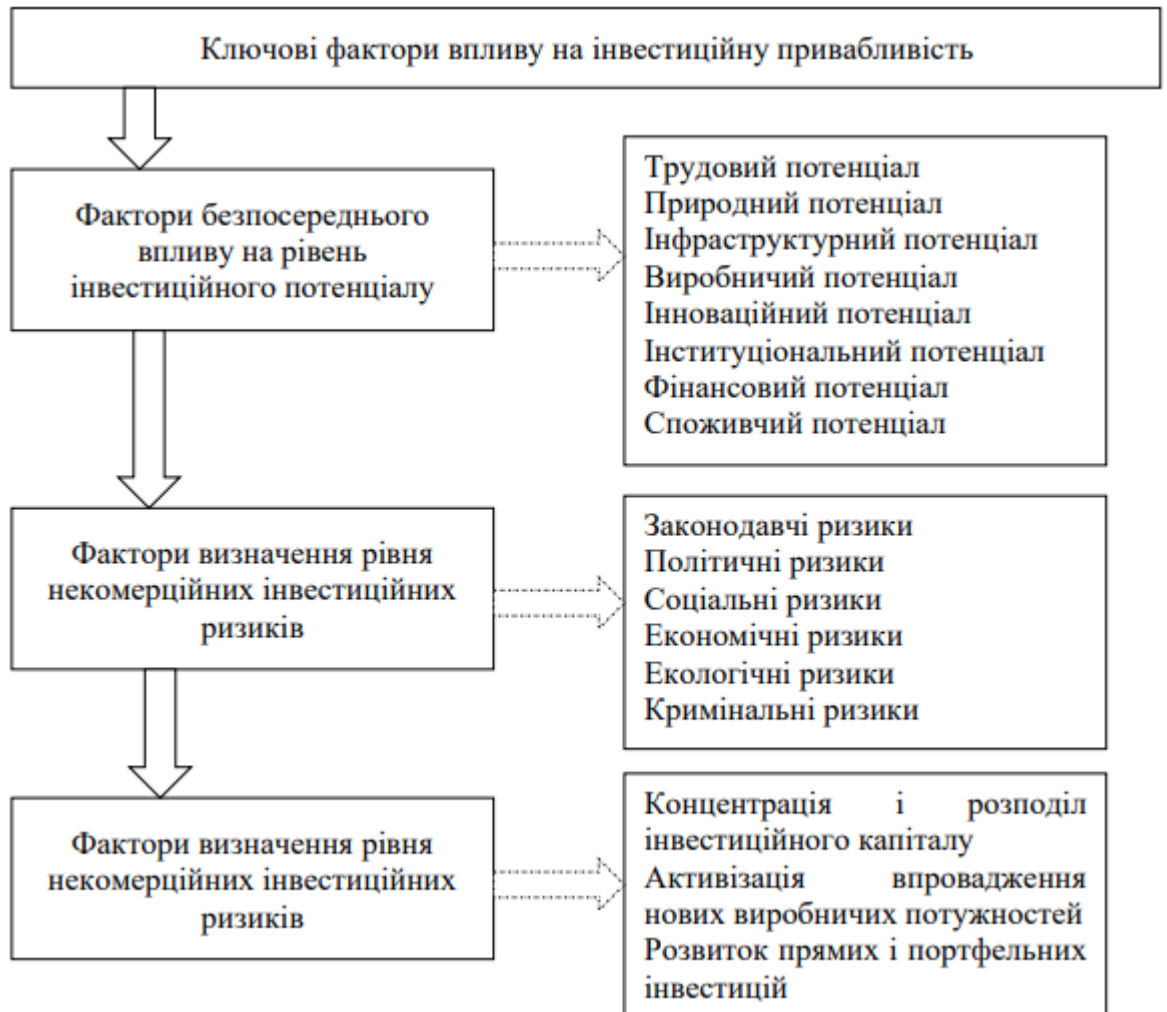

Рис. 1.2. Фактори, які впливають на інвестиційну привабливість [39]

На наш погляд, що інвестиційна привабливість країни є складною та багатогранною економічною категорією, яка відображає комплексність макроекономічного середовища з урахуванням існуючого інвестиційного

клімату, а також стану та рівня розвитку відповідної інвестиційної інфраструктури.

Отже, підсумовуючи можна зазначити, що поняття «інвестиційна привабливість» дуже об'ємне, яке включає в себе як інвестиційний клімат країни так і інші складові, які дозволяють інвестору вкладати кошти. Ступінь інвестиційної привабливості країни є ключовою умовою для її активної інвестиційної діяльності в цілому, а відповідно і її соціально-економічного розвитку країни в цілому. Одним із факторів, що тривалий час негативно впливають на інвестиційну привабливість України, є макроекономічна нестабільність, корупція та масштабна фінансово-економічна криза. Нині Україна переживає військові дії та повномасштабне вторгнення росії, що також негативно впливає на інвестиційну привабливість країни. В перші дні повномасштабного вторгнення спостерігався значний відтік інвестиційних ресурсів та вихід інвесторів з українського ринку.

1.2. Інвестиційний клімат держави та фактори, що його формують

Поняття інвестиційної привабливості дуже часто тісно пов'язується з поняттям інвестиційний клімат. Де-які автори поняття інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість країни ототожнюють.

Розглянемо цю проблему більш ширше і наведемо різні трактування інвестиційного клімату. Дані проведеного дослідження згрупуємо в таблицю 1.2.

Таблиця 1.2

**Трактуванні сутності поняття «інвестиційна клімат країни»
різними науковцями**

Автор	Визначення
С. Кузнецова та М. Вакуліч	Інвестиційний клімат - цінність державного інвестиційного середовища. На інвестиційний клімат впливають рід факторів та статистичні показники країни
В. Литвінова	Інвестиційний клімат – це середнє значення погоди за досить тривалий період часу.
В Долар	Інвестиційний клімат – це чинники, які впливають на весь цикл інвестиційного процесу.
Ляпін Д.В., Москвін С.О. [36]	Інвестиційний клімат – це такий стан інвестиційного середовища, що характеризується та оцінюється через темпи зростання валового внутрішнього продукту, існуючий рівень податків і пільг, відсоткових ставок, інфляції, тарифів і цін, валютних курсів, цін на корпоративні та державні цінні папери, а також правового забезпечення інвестиційної діяльності

Тані таблиці 1.2 свідчать, що серед науковців існують різні підходи до розуміння сутності категорії «інвестиційний клімат». У більшості визначень інвестиційний клімат розглядається як комплекс політичних, правових, економічних, соціальних, географічних, екологічних та інших факторів, що визначають доцільність інвестування в ту чи іншу сферу господарювання. Варто зазначити, що ці фактори можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними і відповідно їх вплив може залежати від людей та не залежати від них.

Такі фактори піддаються кількісній оцінці, що дозволяє проводити порівняльний аналіз і визначати рівень інвестиційної привабливості

економіки регіону чи країни в цілому. Інвестиційний клімат доцільно аналізувати на рівні держави, регіону, галузі та окремого підприємства.

Таким чином, інвестиційний клімат країни – це комплекс політичних, правових, економічних, соціальних, природних та інших факторів, які впливають на інвестиційну активність як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Варто зазначити, що на сьогоднішній день немає єдиного підходу до визначення кількості факторів, які формують інвестиційний клімат.

Інвестиційний клімат може розглядатися як на мікрорівні так і на макрорівні країни. На мікрорівні інвестиційний клімат розглядається як привабливість підприємств та галузей, які мають значний вплив на формування інвестиційного клімату регіону або країни.

На мікрорівні до складових інвестиційного клімату держави можна віднести такі фактори, як технологічна база, фінансові показники підприємства, трудомісткість і продуктивність праці, фондомісткість і фондоддача, матеріаломісткість тощо. На цьому рівні інвестиційний клімат проявляється у взаєминах між інвестором та конкретними державними органами, господарськими суб'єктами-постачальниками, покупцями, фінансовими установами (банками, страховими, лізинговими, факторинговими компаніями тощо), а також трудовими колективами та профспілками. Саме на мікрорівні відбувається конкретизація узагальненої оцінки інвестиційного клімату країни через реальні економічні контакти іноземних інвесторів із середовищем країни в яку вони інвестують.

До макроекономічних факторів інвестиційного клімату належать: макроекономічна ситуація в країні, політична ситуація та економічна ситуація в країні, а також вплив зовнішніх факторів, які впливають ззовні на ситуацію в країні.

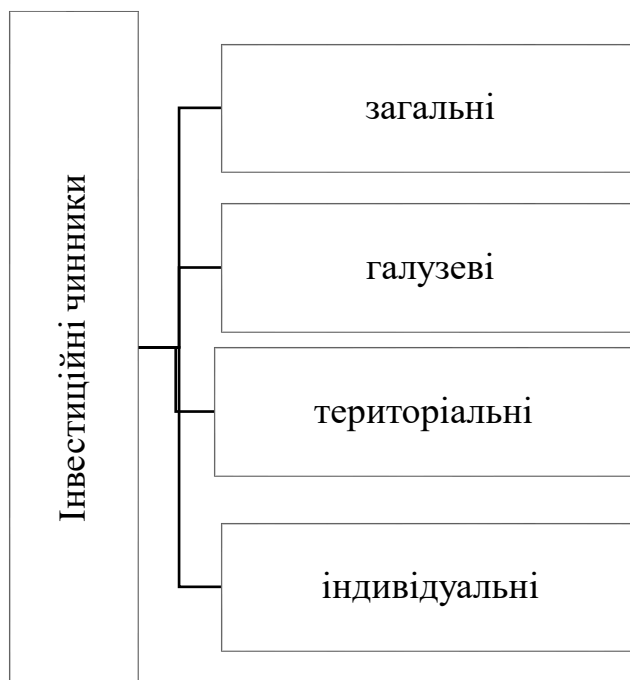

Рис. 1.3. Чинники, які впливають на інвестиційний клімат [6, с 31-32]

Окрім факторів, які впливають на інвестиційний клімат в країні, ще виділяють і чинники впливу. Серед цих чинників виділяють: загальні, галузеві, територіальні та індивідуальні.

До загальних чинників відносять: рівень політичної та фінансової стабільності в країні, правовий захист інвесторів, розвиток ринкових відносин та розвиток ринкової інфраструктури, рівень ризиків та вага державного сектору країни.

До галузевих чинників відносять: капіталомісткість, швидкість обороту та віддача засобів вкладених в інвестиційний проект. Чим швидше обертаються кошти вкладені інвестором, тим швидше він отримає їх повернення у вигляді прибутку.

До територіальних чинників відносять наявність населення, робочої сили, ринків збуту та сировини матеріалів та напівфабрикатів. Ще до територіальних чинників відносять: клімат території та природно-кліматичні чинники (дощ, ожеледь, вітер, землетруси, повені, заморозки тощо).

Серед індивідуальних чинників науковці виділяють: рейтинг територій, об'єктів та підприємств, земельні площі, виробничі потужності підприємств та майбутніх інвестиційних об'єктів, фінансові показники підприємств (показники прибутковості, ліквідності, платоспроможності), оцінки ризиків тощо[6, с 31-32].

Під інвестиційним ризиком розуміють невизначеність кінцевого результату інвестування, або, іншими словами, вказує на ймовірність втрати капіталу чи прибутку від інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність у регіоні пов'язана з такими видами ризиків:

– адміністративно-правові ризики, джерелом цього ризику є нові закони і урядові програми, пов'язані із соціально-економічними змінами в суспільстві. Прикладом прояву правового ризику можуть бути правові акти, що регулюють порядок застосування хімічних засобів захисту рослин і тварин, кормових добавок, а також заходи, що направлені на захист навколишнього середовища.

– політичний ризик пов'язують зі зміною уряду в країні, міжнародною напруженістю та взаємовідносинами з країнами.

– фінансовий ризик виникає під час здійснення фінансового підприємництва або фінансових угод, оскільки в даному випадку товари представлені у формі валюти, цінних паперів або грошових коштів.

– виробничий ризик проявляється в нестабільності обсягу виробництва продукції і, зокрема, в його зниженні. Джерелами виробничого ризику є негативна дія таких непередбачуваних факторів, як погода, поширення хвороби та шкідників, збоїв у виробництві та інші форс мажорні обставини.

– ризик застаріння факторів виробництва. Причиною існування даного ризику є не за науково-технічним прогресом. Під його дією з'являються нові, більш ефективні техніка і технології. В результаті відбувається моральний знос цих факторів виробництва.

– ризик виникнення нещасних випадків Втрати від нещасних випадків є традиційним джерелом ризику. Насамперед це втрати (збитки) від пожеж,

вітру, повеней, граду, різних аварій. Інфляційні процеси розширюють можливості тих потенційних втрат, що пов'язані з даним ризиком.

– ризик, пов'язаний з використанням людського фактору виробництва. Джерелом цього ризику є непередбачуваність поведінки і здоров'я людей, смертність та виникнення захворювання ключових працівників у критичний момент виробництва може істотно вплинути на його результати. Другим прикладом прояву даного ризику є недобросовісність і ненадійність партнерів, третім — недостатня кваліфікація менеджера, що приймає важливі рішення.

Отже, інвестиційний клімат – це сукупність чинників, які впливають на стан надходження та залучення інвестиційних ресурсів в країну. На інвестиційний клімат впливають внутрішні та зовнішні фактори, а також макроекономічні та мікроекономічні фактори. Окрім факторів потенційний інвестор може зустрітися з рядом ризиків, які будуть перешкоджати вести інвестиційну діяльність.

1.3. Іноземні інвестиції: сутність та класифікація

Далі розглянемо сутність інвестицій та їх класифікацію. Необхідно зазначити, що існує значна кількість класифікацій інвестицій, яка представлена різними авторами. Наведемо найбільш повну класифікацію іноземних інвестицій, на наш погляд.. Найбільш повна класифікація інвестицій наступна.

Найпоширенішим є поділ інвестицій за такими видами:

1.Класифікація інвестицій за видами цінностей:

- матеріальні (нерухоме майно, обладнання та інші матеріальні цінності));
- нематеріальні (ліцензії; технічна, адміністративна та будь-яка інша проектна документація; виключне право автора на винахід чи промисловий зразок (патенти);

-авторське право на програми для персонального комп'ютера, на товарний знак)).

2. Класифікація інвестицій за об'єктами вкладання коштів:

- Реальні: інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи (наприклад, в інновації, в проекти будівництва, в спільні проекти). Вкладення фінансових та економічних капіталів у виробничі фонди (оборотні та основні). Кошти залучаються в конкретний проект. Основною метою даного залучення є розширення та оновлення технічно-виробничого потенціалу, а також накопичення матеріально-технічного запасу.

-Фіктивні: інвестиції у фінансові інструменти (переважно вкладаються в цінні папери) [14]. Фінансові інвестиції – це вкладання в активи (в цінні папери різних підприємств (приватної та державної форми власності) і установ, випущених або приватними юридичними особами, або державою, цільові банківські вклади, депозити, паї, облігації тощо. Зазвичай такі інвестиції називають фіктивним капіталом, адже нема реального (фізичного) вираження багатства, порівнюючи з ресурсами, що залучені у сфери суспільного виробництва).

3. Класифікація інвестицій за цілями застосування:

- реінвестиції (заміна застарілих засобів), тобто оновлення застарілих факторів виробництва;

-нетто-інвестиції (придбання нових активів, розширення виробництва тощо).

4. Класифікація за терміном інвестування:

-короткострокові передбачається вкладення активів на період до одного року (купівля короткострокових ощадних сертифікатів або ж депозит на відповідний період часу).

-середньострокові вкладення терміном від 1 до 3 років.

- довгострокові вкладення капіталу терміном від 5 років.

5. За характером участі суб'єкта в інвестуванні:

- до прямих міжнародних інвестицій відносять: первинні вкладення власного капіталу за кордон, реінвестиції, внутрішньо корпоративні трансферти капіталу у формі кредитів, субсидій та позик між прямим інвестором та філіями, дочірніми й асоційованими компаніями [14; 30].

У світовій практиці існує декілька форм функціонування прямих інвестицій:

- прямі інвестиції у першому випадку міжнародні компанії або інші фінансові структури створюють дочірні філіали за кордоном, налагоджують та створюють інфраструктуру суспільного виробництва власними силами; в іншому випадку зарубіжний інвестор купує контрольний пакет акції певної компанії;

- портфельні інвестиції – це вкладення капіталу в цінні папери з метою отримання доходу, такі інвестиції не забезпечують контролю інвестора над об'єктом інвестування. Цих інвесторів називають пасивними, адже вони купують невелику частину капіталу компанії, що не дозволяє їм брати участь в управлінні підприємством, прерогативи таких інвесторів обмежуються одержуванням дивідендів. Портфельні інвестиції складають значну кількість в загальній структурі економічно розвинених держав світу.

6.Класифікацій інвестицій за формою участі власності інвесторів:

- Приватні – здійснюються фізичними особами та юридичними особами з приватними капіталовкладеннями.

- Державні – здійснюються державними та місцевими органами влади, а також державними (казенними) підприємствами за рахунок бюджетних, позабюджетних, власних та позичкових коштів.

- Іноземні – реалізуються фізичними та юридичними особами інших країн.

- Спільні – здійснюються суб'єктами певної країни спільно з іноземними суб'єктами.

7. За регіональною ознакою іноземні інвестиції класифікують:

- внутрішні інвестиції здійснюються в об'єкти інвестування в межах держави;

- іноземні інвестиції здійснюються в об'єкти інвестування поза межами країни, у т.ч. придбання іноземних фінансових інструментів – акцій іноземних компаній, облігацій інших держав тощо.

6. Класифікація інвестицій за сумісництвом вибору:

- альтернативні (є два й більше інвестиційних проектів з однаковими умовами вкладання інвестицій);

- взаємозалежні (відрізняються умовами та напрямками інвестування).

8. За рівнем ризику:

- без ризикові - інвестиції, які не мають ризиків, прибуток гарантований..

- низько ризикові – інвестиційна діяльність з низьким рівнем ризику.

- середньо ризикові – інвестування з середнім рівнем ризику.

- високо ризикові (спекулятивні) – інвестиції з високим рівнем ризику переважно мають спекулятивний характер.

9.Класифікація інвестицій за походженням капіталу:

- первинні – первинні внески інвесторів, які утворюються з фонду власних, позикових або змішаних фінансів.

- реінвестування – вкладення фінансових коштів повторно, сформованих з доходів, отриманих від початкового інвестування.

- дезінвестування – виведення інвестованого капіталу з проекту (повний або частковий формі).

10. За обліком інвестиційних ресурсів:

- Валові інвестиції – це облік інвестицій за певний період, який включає всі вкладення, спрямовані на відтворення нематеріальних активів та основних засобів.

Чисті інвестиції – визначаються як різниця між загальною сумою валових інвестицій та амортизацією.

Сюди також належать реанімаційні вкладення, що являють собою суму активів, яка підлягає амортизації.

11. Класифікація інвестиційних ресурсів за сумісністю:

– взаємозалежні проекти – передбачає інвестиції в об'єкти, які здійснюються послідовно та передбачають вкладення у комплекс, тобто вони залежать один від одного.

– автономні інвестиції – інвестиції у проекти, які не залежать один від одного, тобто вони не впливають один на один.

– Альтернативні проекти – ці інвестиції вимагають вибору, оскільки проекти спрямовані на досягнення схожих цілей та завдань.

12. Існує ще і нова сучасній класифікації, в якій інвестиції виділяють за такими напрямками:

– інвестиційна діяльність, що спрямована на створення альянсів, об'єднань, синдикатів, консорціумів та інших угруповань.

– вкладення, спрямовані на поглинання компаній та організацій для виходу на новий рівень і здобуття додаткових ресурсів та фінансових коштів.

– інвестування в складні комплекси фінансові інструментів та деривативів.

Наведена класифікація згрупована з кількох джерел [14; 30; 3], водночас можуть в літературі зустрічатися і інша класифікація інвестицій, це пов'язано з різним тлумаченням авторів, тому в літературі зустрічаються також інші класифікації. На основі проведеного дослідження, згрупована найбільш повна класифікація інвестиційних ресурсів та включаючи найновіші класифікації.

За класифікацією Черепа А.В. [36] в його підручнику Інвестознавство всі інвестиції згруповуються за п'ятнадцятьма ознаками, які наведені в таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Класифікація інвестицій підприємства [36]

	Ознака	Класифікація
1.	За суб'єктами вкладення капіталу	Реальні і фіктивні інвестиції
2.	За характером участі в інвестиційному проекті	Прямі та непрямі інвестиції
3.	За відтворювальною спроможністю	Базові, реінвестиції, чисті інвестиції
4.	За ступенем залежності від доходів	Виробничі та автономні інвестиції
5.	По відношенню до підприємства інвестора	Внутрішні та зовнішні інвестиції
6.	За періодом здійснення	Короткострокові та довгострокові інвестиції
7.	За сумісністю здійснення	Незалежні, взаємозалежні, взаємовиключні інвестиції
8.	За рівнем дохідності	Високодохідні, середньо дохідні, низько дохідні, бездохідні інвестиції
9.	За рівнем інвестиційного ризику	Без ризикові, низько ризикові, середньо ризикові, високо ризикові інвестиції
10.	За рівнем ліквідності	Високо ліквідні, середньо ліквідні, низько ліквідні, неліквідні інвестиції
11.	За формами власності інвестиційного капіталу	Приватні, державні, змішані інвестиції
12.	За характером використання капіталу в інвестиційному процесі	Прямі, реінвестиції, дезінвестиції
13.	За регіональними джерелами залучення капіталу	Вітчизняні, іноземні інвестиції
14.	За регіональною направленістю інвестованого капіталу	Інвестиції на внутрішньому ринку та інвестиції на міжнародному ринку
15.	За галузевою спрямованістю	Інвестиції в розрізі окремих галузей і сфер діяльності відповідно до їх класифікатора

Останнім часом в економічній літературі було визначено нову – інноваційну форму інвестицій, яка передбачає вкладення в нововведення. Загалом, у стабільній економіці всі інвестиції мають водночас бути

інноваційними. Однак, в умовах кризових ситуацій можливі інвестиції, спрямовані на підтримку існуючих технічно застарілих виробничих фондів. Інноваційна форма інвестицій, як правило, здебільшого включає інтелектуальні вкладення. Інтелектуальні інвестиції – це вкладення в об'єкти інтелектуальної власності, які походять з авторського, винахідницького та патентного права, а також з прав на промислові зразки та корисні моделі.

Розглянуті всі форми інвестицій можна згрупувати в рис. 1.3. До основних форм іноземних інвестицій відносяться фінансові, реальні, інноваційні інтелектуальні. Фінансові інвестиції - це залучення коштів в різні інструменти: цінні папери, банківські вклади, паї, депозити та ін. Реальні інвестиції – це вкладення у основні і оборотні виробничі фонди. Це вкладення в матеріальні активи - будівлі, обладнання, споруди і інші товарно-матеріальні цінності, а також нематеріальні активи (патенти, ліцензії, інновації, наукові винаходи та відкриття, технічна, науково-практична, технологічна, інструктивна, проектно-кошторисна і інша документація), в приріст запасів товарно-матеріальних цінностей та інші об'єкти інвестування.

В економічній літературі з'явилась нова форма інвестицій – вкладення в інновації. В умовах стабільної економіки всі інвестиції повинні бути водночас інноваціями.

В умовах кризових явищ інвестиції залучаються на підтримку діючих технічно відсталих підприємств. Інноваційна форма інвестицій складається з інтелектуальних інвестицій. Інтелектуальні інвестиції розглядаються в економічній літературі як вкладення в об'єкти інтелектуальної власності (авторські права, винахідництво та патентні права, промислові зразки та моделі).

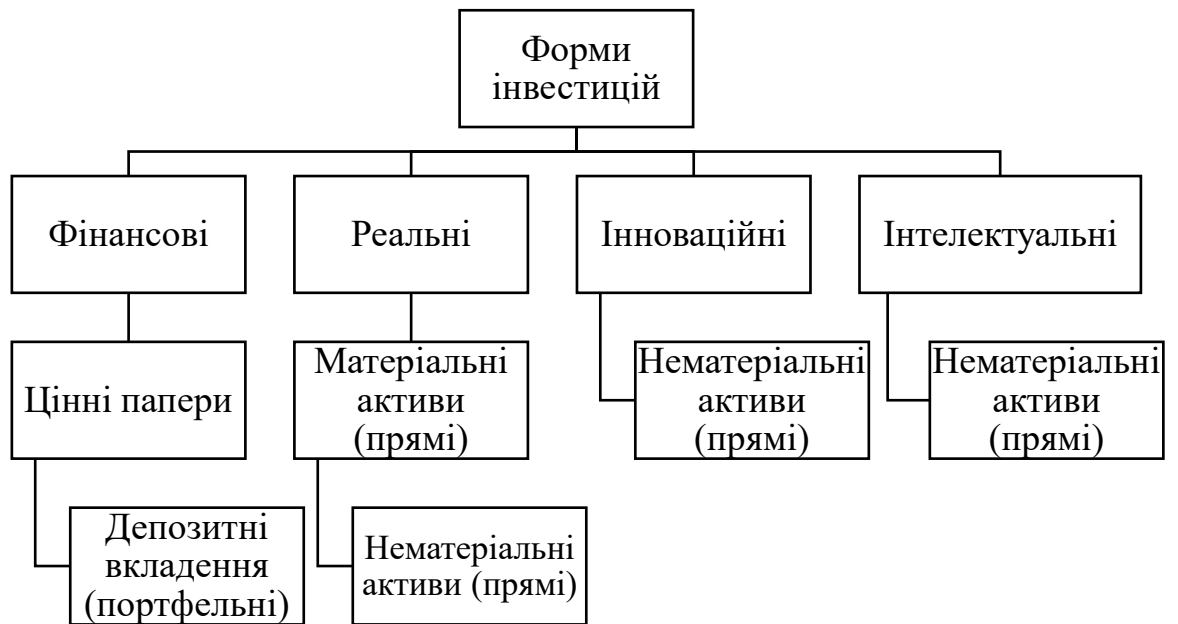

Рис. 1.4. Форми іноземних інвестицій [36]

Підсумовуючи розглянуті класифікації інвестицій та їх форми, можна зазначити, що всі зазначені види можна згрупувати в п'ять категорій (див. рис. 1.3).

Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні визначається низкою законів, серед яких: «Про інвестиційну діяльність» (1991 р.), «Про режим іноземного інвестування» (1996 р.), «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (1996 р.), «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.), «Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» (1992 р.), «Про підприємництво» (1991 р.) та «Про господарські товариства» (1991 р.). Крім того, політику державного регулювання інвестиційної діяльності визначають низка указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України [9].

Загалом державне регулювання інвестиційної сфери здійснюється з урахуванням економічних факторів, включаючи елементи формування джерел інвестицій, методичне забезпечення державного регулювання, стимулювання залучення інвестиційних ресурсів та створення сприятливих умов для здійснення інвестування.

Інвестор – це учасник інвестиційної діяльності, який приймає рішення та вкладає власні, залучені або позичені кошти в об'єкти інвестування.

Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть виступати державні органи влади, а також фізичні та юридичні особи як України, так і інших держав.

Об'єктами інвестиційної діяльності є різні форми майна, в які вкладено інвестиції та які використовуються для отримання прибутку: основні й оборотні засоби, цінні папери, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, майнові права.

Згідно з українським законодавством, види інвестицій можуть бути в таких формах: грошові інвестиції, матеріальні інвестиції, майнові та фінансові права, інші матеріальні цінності. (див. рис. 1.5).

Під грошовою формою передбачається: грошові кошти, цільові банківські вклади, паї та цінні папери. Матеріальна форма інвестицій складається з рухомого та нерухомого майна, об'єктів будівництва, спільних підприємств, транспорту та ін., а також у формі майнових прав та інших цінностей.

Останні поділяються на такі напрями: інтелектуальні права (авторське право, "ноу-хау" та інші), права користування природними ресурсами (землею та іншими ресурсами). Крім того, виділяється група інших цінностей.

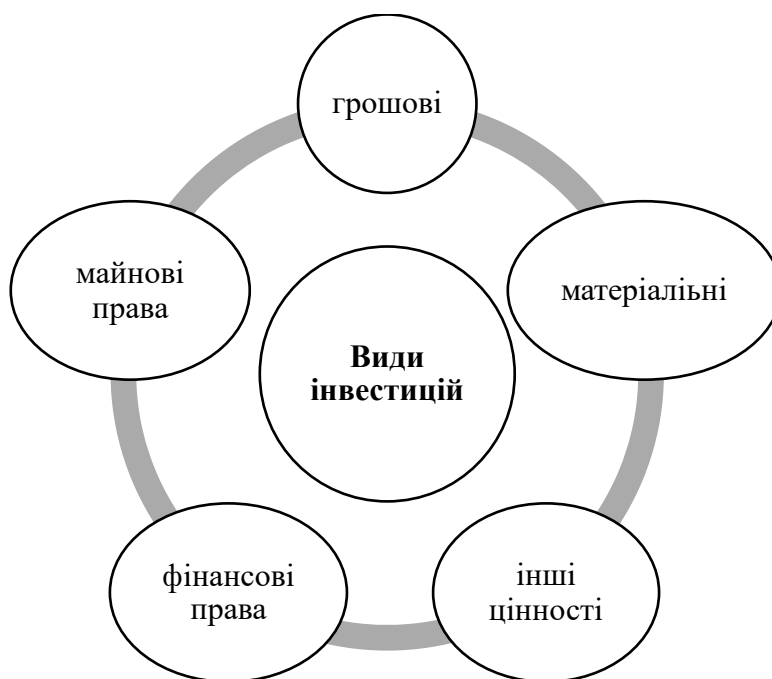

Рис. 1.5. Класифікація інвестицій згідно українського законодавства

Примітка: розроблена автором згідно проведеного дослідження

Існує також ще одна форма інвестицій, яка рідко розглядається в економічній літературі, – «фінансові права». Це коли держава надає податкові пільги юридичним та фізичним особам, таким чином інвестуючи у розвиток певного підприємства, або об'єкта. Аналогічна ситуація виникає при реалізації амортизаційної політики, коли встановлюються пільгові норми амортизаційних відрахувань, такі як прискорена амортизація.

Отже, проаналізувавши сутність інвестицій та їх види можна зазначити, що існує значна кількість класифікаційних ознак видів інвестицій та їх форм. Узагальненою формою класифікації інвестицій є грошові, фінансові, майнові та фінансові права, а також інвестиції в інші матеріальні цінності

Висновки до розділу 1

В першому розділі магістерської роботи було проаналізовано теоретичні основи формування інвестиційного клімату.

1. Проаналізовано сутність та значення інвестиційної привабливості держави та розглянуті різні трактування вітчизняних вчених щодо сутності поняття. Поняття «інвестиційна привабливість» дуже об'ємне, яке включає в себе як інвестиційний клімат країни так і інші складові, які дозволяють інвестору вкладати кошти. Найбільш повне визначення цього поняття, на наш погляд, надає Гуткевич С.О. за ним: «інвестиційна привабливість – це інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу».

Інвестиційна привабливість тісно пов'язана з обміном капіталів, технологій, послуг, створенням спільних підприємств та проектів. Інвестиційна привабливість є комплексною взаємодією всіх чинників для досягнення успіху інвестиційного проекту.

Ступінь інвестиційної привабливості країни є ключовою умовою для її активної інвестиційної діяльності в цілому, а відповідно і її соціально-економічного розвитку країни в цілому. Одним із факторів, що тривалий час негативно впливають на інвестиційну привабливість України, є макроекономічна нестабільність, корупція та масштабна фінансово-економічна криза.

Нині Україна переживає військові дії та повномасштабне вторгнення росії, що також негативно впливає на інвестиційну привабливість країни. В перші дні повномасштабного вторгнення спостерігався значний відтік інвестиційних ресурсів та вихід інвесторів з українського ринку.

2. В роботі проаналізовано сутність поняття інвестиційного клімату, яке визначає сприятливі або несприятливі умови для розвитку інвестиційної діяльності. Цей параметр досліджується на рівні конкретної держави, міста, області чи іншої територіальної одиниці. Наприклад, до сприятливих факторів інвестиційного клімату належать чинне законодавство, соціально-

економічні умови, відсутність кримінальних ризиків, екологічна ситуація тощо.

Інвестиційний клімат розглядається як на мікрорівні так і на макрорівні країни. На мікрорівні інвестиційний клімат – привабливість підприємств та галузей, які мають значний вплив на формування інвестиційного клімату регіону або країни. До макроекономічних факторів інвестиційного клімату належать: макроекономічна ситуація в країні, політична ситуація та економічна ситуація в країні, а також вплив зовнішніх факторів, які впливають ззовні на ситуацію в країні.

3. Досліджено сутність інвестицій та їх класифікацію. Зокрема, класифікацію інвестицій за різними класифікаційними ознаками, а також розкрито форми іноземних інвестицій.

Згідно з українським законодавством всі розглянуті види інвестицій можуть бути об'єднані в такі форми: грошові інвестиції, матеріальні інвестиції, майнові та фінансові права, інші матеріальні цінності.

Під грошовою формою передбачається: грошові кошти, цільові банківські вклади, паї та цінні папери. Матеріальна форма інвестицій складається з рухомого та нерухомого майна, об'єктів будівництва, спільних підприємств, транспорту та ін., а також у формі майнових прав та інших цінностей.

Останні поділяються на такі напрями: інтелектуальні права (авторське право, "ноу-хау" та інші), права користування природними ресурсами (землею та іншими ресурсами). Крім того, виділяється група інших цінностей.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка стану інвестиційного клімату та надходження прямих іноземних інвестицій

У сучасному світі якість управління інвестиційно-інноваційними процесами стає визначальним фактором формування конкурентоспроможності економіки України. Іноземні інвестиції відіграють важливу роль в економічному розвитку країни: з одного боку – це додатково залучений капітал, з іншого – це надходження в державу нових технологій. Тому, політика уряду України повинна сприяти розвитку галузей, впровадженню інвестиційних проектів і програм на місцевому та регіональному рівні.

В Україні для створення інвестиційного клімату були прийняті базові нормативно-правові акти: «Про режим іноземного інвестування» від 18.09.1991, № 93/96-ВР, «Про інвестиційну діяльність» від 19.03.1996 № 1560-ХІІ., Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна», «Про державно-приватне партнерство» № 2404-VI від 01.07.2010.

З найбільш значимих законодавчих актів є :

1. Конституцію України, зокрема положення стосовно забезпечення соціальної орієнтації економіки та належного захисту суб'єкту господарювання;

2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 19.03.1996 № 1560-ХІІ., регулюються всі правові відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності. В Законі закладені основні положення, які направлені на захист прав та інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форми власності, а також Законом визначено загальні положення та порядок

здійснення інвестиційної діяльності, гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності та захист інвестицій [17].

3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ, регулює правовідносини щодо іноземного інвестування як різновид зовнішньоекономічної діяльності та на досягненні соціального добробуту завдяки іноземним інвестиціям.

4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР, в якому визначені особливості правового режиму іноземного інвестування в Україні. В Законі розглянуті види інвестицій, форми їх здійснення та урегульовано правовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності.

5. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» 6 вересня 2012 р. № 5205-VІ, який визначає державну політику в інвестиційній сфері протягом 2013-2032 років щодо покращення залучення інвестицій у головні галузі економіки. Закон України спрямований на створення умов для покращення інвестиційної діяльності з метою запровадження новітніх, інноваційних та енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів.

Зазначені закони є провідні. Окрім цих законів, правовідносини в сфері інвестиційної діяльності регулюють і інші законодавчі акти. Зокрема це Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про господарські товариства», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» тощо. Ще існують і інші нормативні акти, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання на місцевому рівні. Це програми залучення інвестицій на найближчий період в регіон чи область.

Прямі іноземні інвестиції (скор. ПІІ, англ. Foreign direct investment, FDI) — це довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-

нерезидентами в економіку країни (наприклад, з метою організації і будівництва підприємств). Розраховуються в млн. доларів США.

Прямі іноземні інвестиції — найбільш бажана форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проекти; крім того в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління, тощо.

Розглянемо надходження прямих іноземних інвестицій

Таблиця 2.1

Прямі іноземні інвестиції в Україні (2002-2024 рр.) млн. дол. США [24]

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну		Прямі іноземні інвестиції з України		Сальдо	
	Сума	Зміна (+;-)	Сума	Зміна (+;-)	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
2002	693		-5		+698	
2003	1424	731	13	18	+1411	102.1%
2004	1715	291	4	-9	+1711	21.3%
2005	7808	6093	275	271	+7533	340.3%
2006	5604	2204	-133	-408	+5737	-23.8%
2007	9891	4287	673	806	+9218	60.7%
2008	10913	1022	1010	337	+9903	7.4%
2009	4816	6097	162	-848	+4654	-53.0%
2010	6495	1679	736	574	+5759	23.7%
2011	7207	712	192	-544	+7015	21.8%
2012	8401	1194	1206	1014	+7195	2.6%
2013	4499	3902	420	-786	+4079	-43.3%
2014	410	4089	111	-309	+299	-92.7%
2015	-458	-868	-51	-162	-407	-236.1%
2016	3810	4268	16	67	+3794	-1032.2%
2017	3692	118	8	-8	+3684	-2.9%
2018	4455	763	-5	-13	+4460	21.1%
2019	5860	1405	648	653	+5212	16.9%
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118,2%
2021	6687	7555	-198	-280	+6885	+824,7
2022	1152	-5535	529	+727	+623	-91,5
2023	4247	+3095	42	-487	+4205	+575,0%
2024	1838	-2409	-87	-129	+1925	-54,2

○ з 2014 р. – без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

Дані таблиці 2.1. свідчать, що протягом 2002-2024 років відбувалися значні коливання інвестицій в Україну. Найбільше прямих іноземних інвестицій зайшло в економіку України в 2007 та 2008 роках і становили 9891 та 10913 млн дол. відповідно.

Дані 2022 року свідчать, що в зв'язку з вторгненням росії на територію України, реальні інвестиції практично не заходили і становили 1152 млн дол, а також спостерігався значний відтік інвестицій з України – 5535 млн. дол. відповідно. Дані 2023 року та першої половини 2024 року свідчать про певну позитивну динаміку та відновленні довіри інвесторів до України, томи ми спостерігаємо позитивну динаміку +3095 млн. дол у 2023 році та відповідно 4247 млн. дол. надходженні іноземних інвестицій в економіку України.

Графік надходження іноземних інвестицій в економіку України протягом останніх десяти років можна простежити на графіку рис. 2.1.

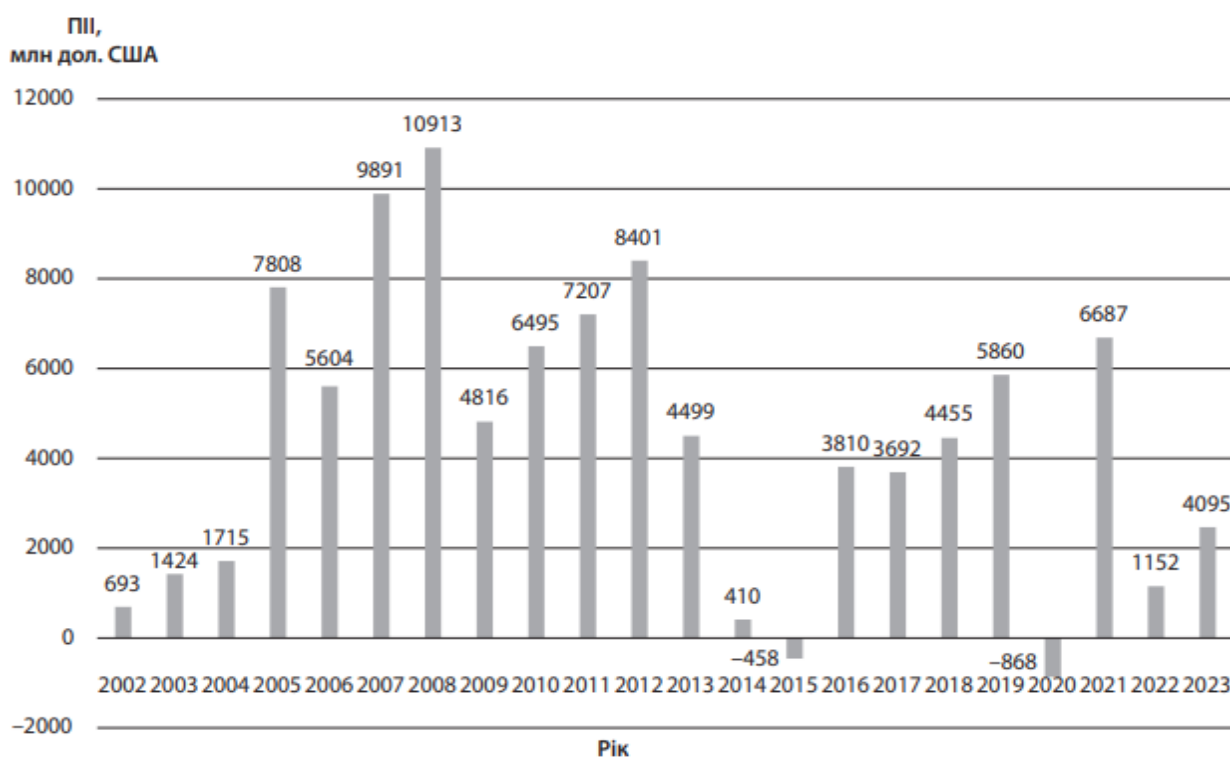

Рис. 2.1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій протягом 2014-2023 років [24]

Дані рис. 2.1. свідчать, що інвестори не вкладають кошти в умовах військових дій анексії Криму та повномасштабного вторгнення на територію України 2014 та 2022 роки відповідно, а також в роки пандемії короно вірус 2019 рік.

У нові проекти інвестори практично не вкладають коштів. Лише не велика група інвесторів продовжує фінансувати розпочаті проекти та необхідність їх доведення до завершення. Переважно це проекти у будівельній галузі та медицині.

У інвесторів практично відсутні стимули заводити капітал у країну, яка воює. Основними країнами інвесторами є Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Швейцарія та Австрія (див. таблицю 2.2).

Таблиця 2.2.

Основні країни інвестори в Україну у 2021 році [5]

№	Країна-інвестор	Обсяг інвестицій, млн. дол	% до підсумку
1.	Кіпр	8979,7	32,42
2.	Нідерланди	6452,7	23,29
3.	Велика Британія	2047,9	7,39
4.	Німеччина	1824,7	6,59
5.	Швейцарія	1532,9	5,53
6.	Австрія	1018,8	3,68
7.	Франція	753,6	2,72
8.	Польща	612,8	2,21
9.	Угорщина	544,8	1,97
10	Люксембург	489,3	1,77
11	Інші країни ЄС	3444,7	12,43
12	Всього	27701,9	100

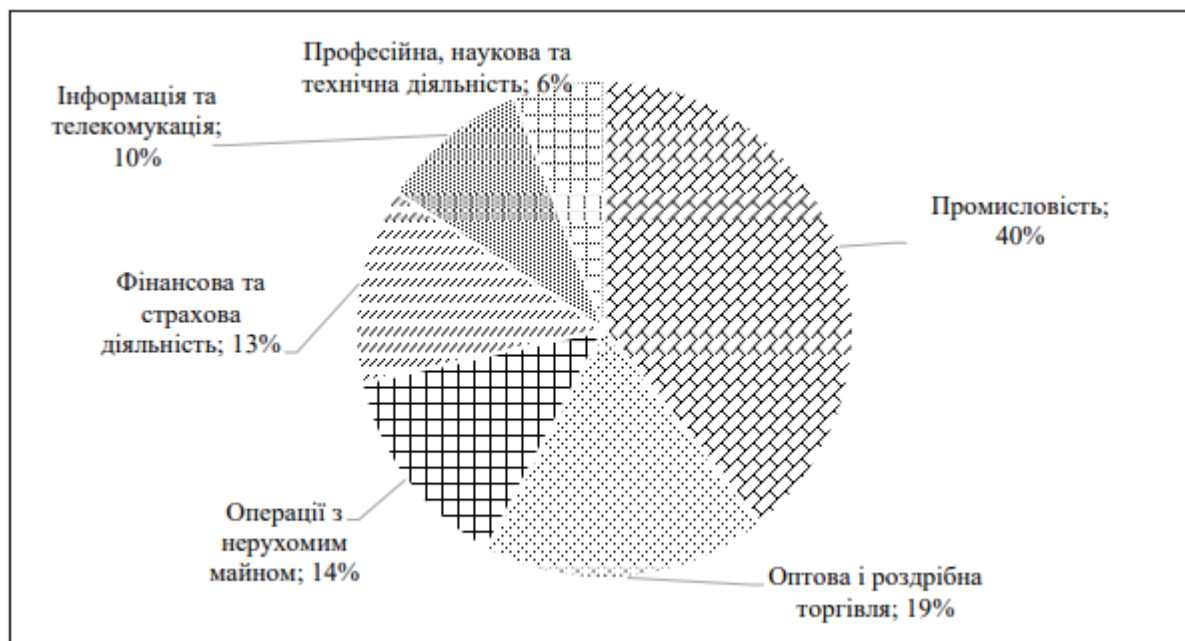

Рис. 2.2 Структура іноземних інвестицій за секторами економіки у 2022 р., % [5]

Дані рис. 2.2. відображає, що значна частка прямих іноземних інвестицій надходить у банківський сектор, адже в умовах військових дій вони можуть швидко вивести дані кошти за кордон (із Австрії у філії АТ «Райффайзен банк Аваль» та із Угорщини у АТ «ОТП Банк»). Також найбільше було вкладено в промисловість та оптову та роздрібну торгівлю (Auchan, Villa, METRO, Novus).

За даними Міністерства фінансів у першому кварталі 2024 року найбільший притік прямих іноземних інвестицій був зафіксований у таких секторах економіки: у добувній промисловості – 530 млн дол; у торгівлі – 493 млн дол. та у фінансовому секторі – 256 млн дол. [35].

Реінвестування доходів, отриманих іноземними інвесторами в Україні, становило 1,28 млрд дол, що склало 70% від загального притоку прямих іноземних інвестицій у першому кварталі 2024 року. Ця ситуація частково пояснюється обмеженнями на транскордонні перекази, включаючи виведення дивідендів.

Станом на кінець першого кварталу 2024 року обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій (запас) досяг 55,79 млрд доларів, що відповідає рівню першого кварталу 2021 року (55,96 млрд дол.). Проте це на 15% менше, ніж у четвертому кварталі 2021 року, коли обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій становив 65,75 млрд доларів, що було перед початком повномасштабного вторгнення. Так, у IV кварталі 2021 року накопичені прямі іноземні інвестиції склали 65,75 млрд дол. [35].

Якщо порівнювати із країнами Центральної та Східної Європи, то показники притоку прямих іноземних інвестицій як частки від ВВП, від капітальних інвестицій, а також накопичених прямих іноземних інвестицій на душу населення, залишаються на низькому рівні.

На рис. 2.3 зображена динаміка залишків інвестиційних коштів на кінець року

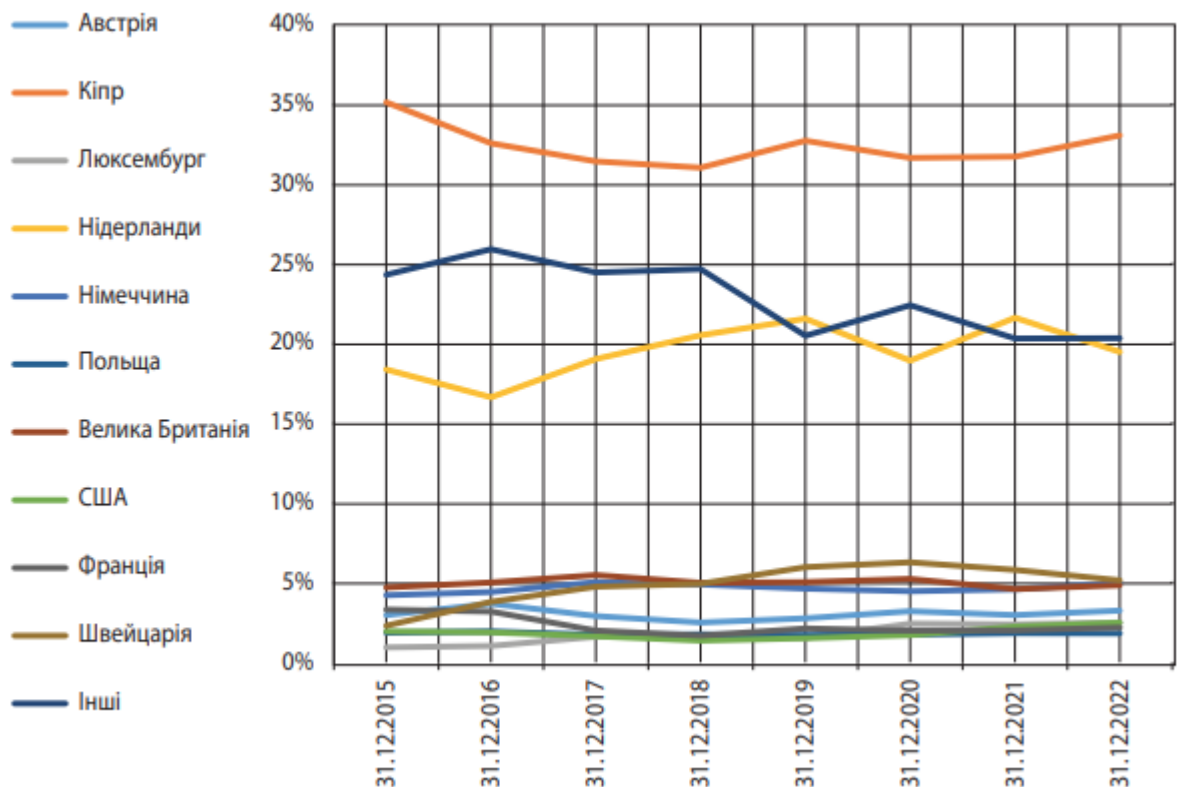

Рис. 2.3. Динаміка структури залишків іноземних інвестицій в Україну в розрізі країн на кінець кожного періоду протягом 2015-2022 рр. % . [35].

Дані рис. 2.3 свідчать, що найбільше коштів припадає на Кіпр, Нідерланди їх частка залишків іноземних інвестицій становить 35-25%, далі за обсягом йдуть Швейцарія, Німеччина та велика Британія, їх частка становить від 4-6 %. Необхідно зазначити, що на країни ЄС припадає близько 75% обсягів іноземних інвестицій, а на США – біля 2%.

Рис. 2.4. Динаміка структури залишків прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні на кінець кожного року за період 2015-2022 рр, % [35].

З рис. 2.4 можна побачити, що з 2015 по 2022 рр. найбільшу частку в загальному обсязі займає промисловість (44%) ПП. На другому місці оптова та роздрібна торгівля – близько 15%. Далі йдуть фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном - 7% від загального обсягу ПП. Також, від 2 до 7% у різний час займають сфери інформації та телекомунікацій; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська

діяльність; професійна, наукова та технічна діяльності; промисловість; сільське, лісове та рибне господарство; будівництво.

Розглядаючи енергетичний сектор, який є найбільш постраждалим від бойових дій. Але, водночас, інвестори продовжують вкладати кошти в цей сектор, проводяться відновлення та будівництво нових об'єктів. Наприклад, уже зараз стартують проекти іноземних компаній Scates і Onur Group з використанням новітніх технологій у сфері відновлювальної енергетики.

Наступною сферою є інформаційні технології. ІТ-сектор є важливою галуззю економіки України, яка в довоєнний період знаходилася на першому місці за обсягами експорту послуг.

Будівництво, буде користуватися попитом, атаки зруйнували величезну кількість будівель у нашій країні. Іноземними інвесторами Kingspan Group і Fihit сьогодні запущена реалізація проектів зі створення кампусу будівельних технологій, заводів з виробництва сучасних будівельних матеріалів.

Галузі машинобудуванню – притаманне ефективне функціонування та забезпечення економіки необхідним асортиментом продукції. З інвестиціями є труднощі у галузь є труднощі. Водночас, в галузь залучаються інвестори. Так, компанія Amsted Rail готується до запуску виробництва підшипників та комплектуючих до вагонів у Львові.

За оцінкою Київської школи економіки [46], перспективними для залучення іноземних інвестицій є такі галузі, як транспорт і логістика, агропромисловий комплекс, сфера критичних матеріалів та «зелена» металургія. Разом з енергетичним сектором потенційні інвестиційні можливості в цих галузях на найближчі 10 років становлять 292 млрд дол.

Розглянути статистичні дані свідчать, що Україна відчула відтік фінансових коштів та потребує фінансових інвестицій та зруйновані території та відновлення промисловості та енергетики.

Для порівняння за даними UNCTAD, у 2023 році обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій у Польщі становив 335,5 млрд дол, а в Україні цей показник дорівнював 55,1 млрд дол, що в 6 разів менше. За першу

половину 2024 року українські ІТ-компанії залучили інвестиції на суму 283 млн дол. Крім того, повідомлялося, що 20 провідних учасників рейтингу капітальних інвестицій (CAPEX) під час воєнних дій вклали в розвиток свого бізнесу 173 млрд грн, або 5 млрд дол [35]. Ці компанії і їх вкладені кошти можна простежити в таблиці 2.3.

До рейтингу також були включені п'ять найбільш активних інвесторів серед державних компаній, які за два роки інвестували 135 млрд грн (приблизно 3,9 млрд доларів), що є еквівалентом загальних інвестицій топ-10 приватних компаній [34].

Для отримання інформації видання "Forbes" звернулося із запитом щодо капітальних інвестицій, здійснених у 2021–2023 роках, до 200 найбільших приватних компаній України та кількох великих державних підприємств. Відповіді надали понад 60 компаній, і при підготовці фінального списку враховувалися тільки ті інвестиції, які мали капітальний характер; витрати на зарплати або покриття збитків не були включені. Дані цього рейтингу наведено в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Рейтинг 20 найбільших корпорацій, які вклали під час війни найбільше коштів [34] (млрд. грн)

Місце в рейтингу	Назва	CAPEX у 2022–2023 роках (млрд. грн)	Співвідношення CAPEX/виторг у 2022–2023 роках
1.	ДТЕК	32	-
2.	Метінвест	22.7	4
3.	Група «Епіцентр»	14.2	11
4.	МХП	13.6	-
5.	Київстар	12.3	19
6.	Vodafone	9.3	23
7.	Ferrexpo	8.9	14
8.	АрселорМіттал Кривий Ріг	7.7	9
9.	Nova (Нова Пошта)	7.5	12
10.	Lifecell	7.2	34
11.	Kernel	6.8	3

Продовження таблиці 2.3

12.	Fozzy Group	6.6	3
13.	Західнадрасервіс	5.2	39
14.	АТБ	4.5	1
15.	Diloretio (Burisma)	3.5	13
16.	Галнафтогаз (ОККО)	2.9	2
17.	BGV Group	2.6	-
18.	Астарта	2.3	6
19.	Carlsberg	1.8	9
20.	Аврора	1.8	4

Згідно даних таблиці 2.3. найбільше коштів за період військових дій та повномасштабного вторгнення інвестували компанія ДТЕК – 32 млрд. грн, Метінвест – 22,7 млрд. грн та група «Епіцентр», МХП Та Київстар – 14,2 млрд грн, 13,6 млрд. грн та 12,3 млрд. грн відповідно.

Державні підприємства також зробили значний внесок в інвестиції в українську економіку. Загальний обсяг інвестицій п'яти найактивніших компаній досяг 3,9 млрд дол, що дорівнює сумі сукупних інвестицій 10 найбільших приватних інвесторів. До цієї п'ятірки увійшли:

- Нафтогаз України — 48,3 млрд грн інвестицій
- Укрзалізниця — 34,2 млрд грн інвестицій
- Укргідроенерго — 28 млрд грн інвестицій
- Енергоатом — 19 млрд грн інвестицій
- Укренерго — 5,9 млрд грн інвестицій

Отже, проведений аналіз стану залучення інвестиційних ресурсів в економіку України доводить, що країна потребує інвестування майже у всі сфери господарювання. Особливо від військових дій постраждав енергетичний сектор, агропромисловий комплекс, машинобудування та будівельна галузь. Україна, після завершення бойових дій Україна буде потребувати коштів на відновлення зруйнованих територій, відбудову енергетичного сектору, відновлення Каховської Гес, інфраструктури та відновлення промисловості.

2.2. Рейтинги інвестиційної привабливості України

Для більш глибокого розуміння ситуації на інвестиційному ринку країни необхідно проаналізувати Індекс інвестиційної привабливості. Цей індекс щорічно розраховується Європейською бізнес-Асоціацією за аналітичною підтримкою від Gradus Research та варіюється в межах від 1 до 5 балів.

Як свідчить аналіз, у період з 2016 по 2023 рік Україна не досягала значення індексу вище 4 балів. В середньому, показник інвестиційної привабливості коливався в діапазоні від 2,5 до 3 балів, що вказує на помірну зацікавленість інвесторів у вкладенні коштів у країну. За цей період відбувалися значні коливання індексу: найвище значення (3,15) було зафіксоване в першому кварталі 2017 року, а найнижче (2,17) – у 2022 році, на тлі повномасштабного військового вторгнення (див рис 2.5).

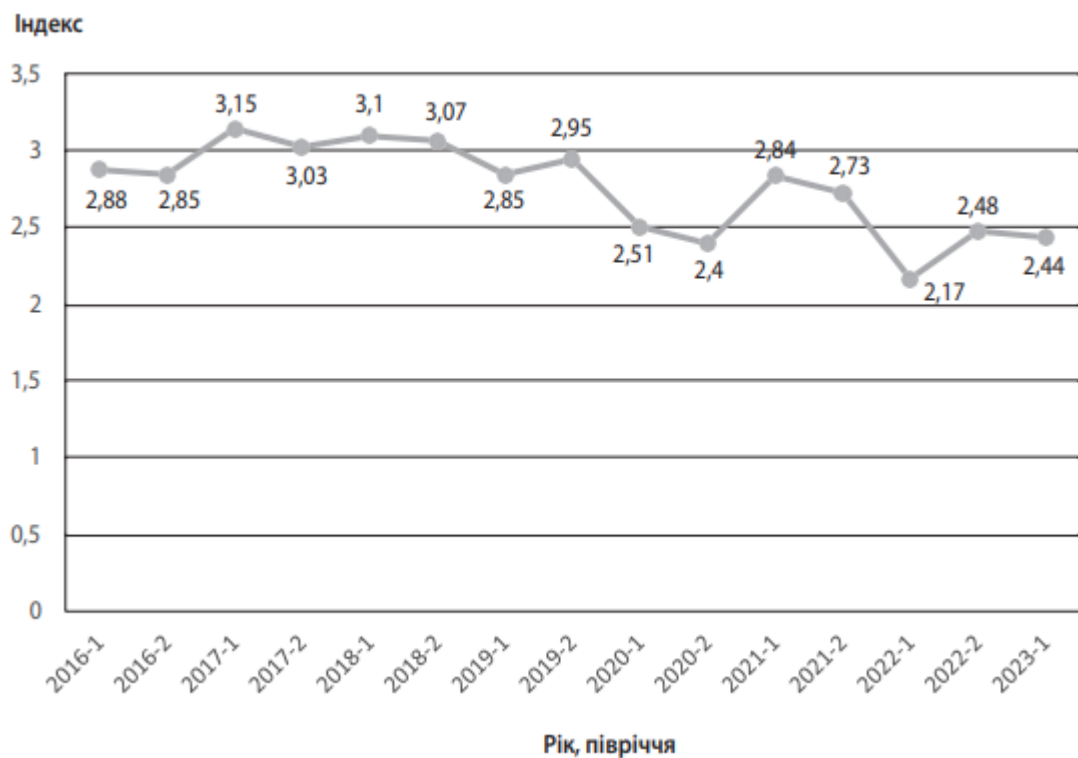

Рис. 2.5. Динаміка індексу інвестиційної привабливості за півріччями з 2016-2023 рр. [4].

Найбільш стабільний індекс спостерігався до 2019 року, коли він наближався або перевищував 3 бали. Однак, у 2020 році індекс знизився до

2,51 через наслідки пандемії COVID-19, яка дезорієнтувала інвесторів не лише в Україні, але й у світі загалом. У 2021 році ситуація трохи стабілізувалася, і індекс зріс до 2,84, що свідчило про поступове відновлення довіри інвесторів. Проте, повномасштабне вторгнення 2022 року призвело до найнижчого рівня інвестиційної привабливості за останні роки (див рис .2.5).

Війна суттєво погіршила економічні умови в країні, включаючи інвестиційну активність, що негативно вплинуло на залучення капіталу.

Оцінка поточного інвестиційного клімату залишається найнижчою серед усіх складових Індексу. Провідні топ-менеджерів вважає інвестиційний клімат України скоріше несприятливим. За останні пів року частка респондентів, які оцінювали інвестклімат як вкрай несприятливий, зменшилася з 53% до 37%. При цьому 8% керівників оцінюють інвестиційний клімат нейтрально, а 5% вважають його сприятливим [4].

Попри те, що загальна оцінка інвестиційного клімату керівниками компаній-членів Асоціації в 2023 році залишається переважно негативною, кількість топ-менеджерів, які бачать можливості для нових інвестицій в Україну, майже подвоїлася.

Наразі 84% опитаних керівників вважають інвестиційний клімат несприятливим, проте кількість тих, хто оцінює його як вкрай негативний, скоротилася з 37% до 24%. Нейтрально ставляться до ситуації 7% респондентів, а 9% вважають клімат скоріше сприятливим (див рис 2.6).

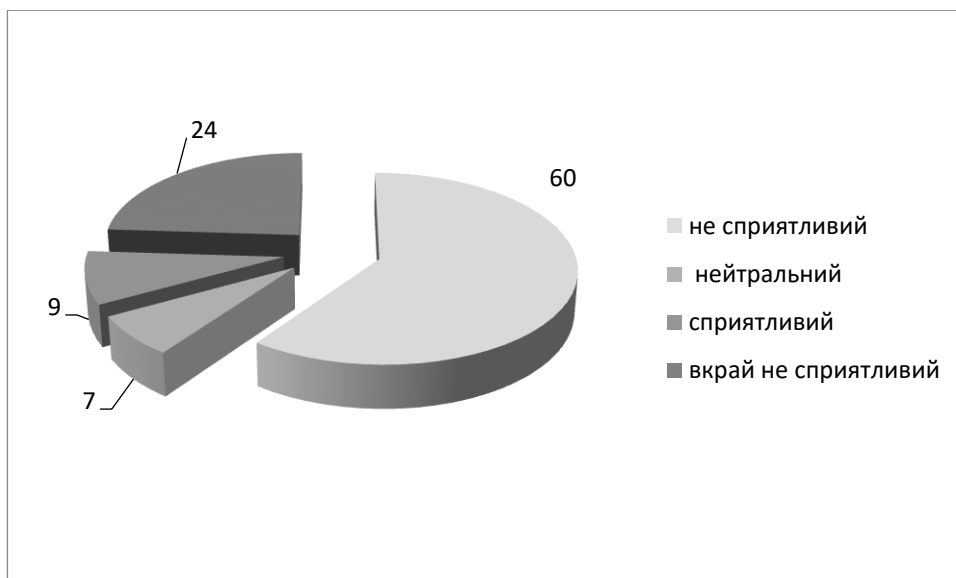

Рис. 2.6. Опитування у 2023 році провідних топ-менеджерів Європейською бізнес Асоціацією [7]

Оцінки динаміки інвестиційного клімату за минулий рік залишаються обережними: 48% респондентів вказують на погіршення, 39% вважають, що істотних змін не відбулося, і 13% відзначають поліпшення.

Протягом наступних шести місяців 38% очікують подальшого погіршення, 48% – стабільності, а 14% прогнозують покращення у першій половині 2024 року.

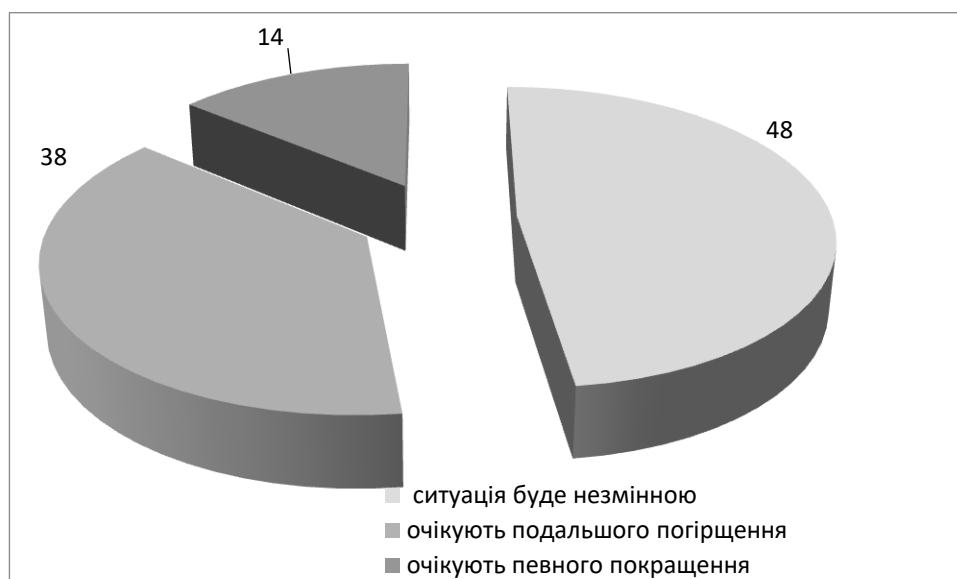

Рис. 2.7. Опитування у 2023 році провідних топ-менеджерів Європейською бізнес Асоціацією прогноз на 2024 рік [7]

Незважаючи на війну, 99% компаній Асоціації мають намір продовжувати діяльність в Україні у 2023 році, а 63% планують інвестувати навіть у воєнний час. Однак лише 17% вважають, що нові інвестори матимуть вигоду від входження на ринок України.

СЕО також діляться планами інвестування на 2023 рік, спрямованими переважно на підтримку власного бізнесу – зарплати, податки, сталий розвиток, цифровізацію, внутрішні процеси, енергоефективність та логістику. Найпопулярнішими галузями для інвестицій залишаються агросектор, ІТ, фармацевтика, транспорт і FMCG. Також є підприємці, які планують інвестиції в оборонну промисловість.

Серед факторів, що найбільше впливають на інвестиційний клімат, на першому місці залишається війна Росії проти України, на другому – удари по енергосистемі, а на третьому – корупція. До позитивних змін бізнес-лідери відносять надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит та квот на український експорт і "транспортний безвіз" з ЄС.

За рейтингом Doing Business 2020 року Україна зайняла 64-сходінку в рейтингу інвестиційної привабливості, покращивши позицію минулого порівняно з 2019 роком на 7 пунктів.

Таблиця 2.4

Динаміка рейтингу України за Doing Business у 2018-2020 роки [23]

Показники	Місце в рейтингу				
	2018	2019		2020	
			Приріст(+)		Приріст(+)
Легкість ведення бізнесу	76	71	+5	64	+7
Реєстрація бізнесу	52	56	-4	61	-5
Реєстрація власності	64	63	+1	61	+2
Захист інвесторів	81	72	+9	45	+27
Одержання кредиту	29	32	-3	37	-5
Забезпечення виконання контрактів	82	57	+25	63	-6
Отримання дозволів на будівництво	35	30	+5	20	+10

Продовження таблиці 2.4

Вирішення питання неплатоспроможності	149	145	+4	146	-1
Підключення до електромереж	128	135	-7	128	+7
Міжнародна торгівля	119	78	+41	74	+4
Оподаткування	43	54	-11	65	-11

На основі даних таблиці 2.6 щодо місця України в рейтингу легкості ведення бізнесу можна зробити наступні висновки:

Україна зайняла у 2020 році 64 місце серед 190 країн за показником легкості ведення бізнесу, що є досить позитивним результатом.

За показником «Отримання дозволів на будівництво» (піднялася з 30 на 20 місце). Процес отримання дозволів було спрощено завдяки усуненню вимоги найму зовнішнього спостерігача та впровадженню системи онлайн-повідомлень.

За показником «Підключення до електромереж» (покращення з 135 на 128 місце). Україна спростила процес підключення до електроенергії через оптимізацію технічних умов і впровадження географічної інформаційної системи. Також було підвищено надійність енергопостачання шляхом запровадження компенсації за відключення електрики.

За показником «Реєстрація власності» (відбулося покращення з 63 на 61 місце). Завдяки підвищенню прозорості системи управління земельними ресурсами реєстрація власності стала простішою.

За показником «Захист міноритарних інвесторів» (покращення з 72 на 45 місце). Посилення захисту було досягнуто завдяки вимозі більш детального розкриття інформації про операції компаній із зацікавленими сторонами.

За показником «Міжнародна торгівля» (зростання з 78 на 74 місце). Час на імпорт було скорочено завдяки спрощенню сертифікаційних вимог для автозапчастин.

Попри позитивні результати, деякі показники погіршилися:

За показником «Отримання кредитів» (погіршення з 32 на 37 місце). Хоча Україна створила державний кредитний реєстр, інші країни покращили свої позиції швидше, що призвело до падіння України в рейтингу.

За показником «Реєстрація бізнесу» (зниження відбулося з 56 на 61 місце).

За показником «Забезпечення виконання контрактів» (погіршення з 57 на 63 місце).

За показником «Оподаткування» (зниження з 54 на 65 місце).

За показником «Вирішення питань неплатоспроможності» (погіршення з 145 на 146 місце).

Отже, станом на 2020 рік Україна погіршила свою позиції за показниками: отримання кредиту, реєстрація бізнесу, забезпечення виконання контрактів, оподаткування, вирішення питань неплатоспроможності.

Таблиця 2.5

Рейтинг країн світу за інвестиційною привабливістю Doing Business у 2018-2020 роки [23]

Місце	Країни
1	Нова Зеландія
2	Сінгапур
3	Гонконг
4	Данія
5	Південна Корея
6	США
7	Грузія
48	Молдова
64	Україна
190	Сомалі

Рейтинг інвестиційної привабливості Doing Business-2020 очолила Нова Зеландія (див таблицю 2.5). Серед країн пострадянського простору найвищу позицію зайняла Грузія, яка опинилася на сьомому місці. Друге місце у загальному рейтингу посів Сінгапур, третє – Гонконг. Топ-5 замикають Данія

та Південна Корея. Серед пострадянських країн Литва зайняла 11 місце, Естонія – 18, Латвія – 19, Казахстан – 25, Росія – 28, Молдова – 48, а Білорусь – 49 (таблиця 2.5). Україна піднялася на сім позицій, що є найвищим результатом для країни в історії цього рейтингу. Попри це, результат хороший, але ще не найкращий.

Кабмін очікував, що у 2021 році Україна у рейтингу Doing Business може піднятися щонайменше на 10 позицій.

Водночас, у серпні 2020 року Світовий банк вирішив тимчасово призупинити публікацію рейтингу Doing Business через виявлені порушення, пов'язані зі змінами в звітах Doing Business 2018 та Doing Business 2020. З'ясувалося, що внесені дані не відповідали методологічним стандартам, на основі яких складався рейтинг.

Ще один важливий рейтинг – Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), який розраховується американським фондом «The Heritage Foundation» та газетою «The Wall Street Journal». Експерти цих організацій підкреслюють наявність прямого зв'язку між рівнем економічної свободи та успішністю розвитку країни. Під економічною свободою мається на увазі ступінь державного втручання у процеси виробництва, розподілу і споживання товарів і послуг.

У 2022 році Україна опустилася на три позиції у рейтингу економічної свободи, посівши 130-те місце серед 177 країн. Згідно з щорічним дослідженням Heritage Foundation, Україна втратила 2,1 бала порівняно з 2021 роком, отримавши 54,1 бала зі 100 можливих. Всі країни були розподілені на кілька категорій: "вільні", "переважно вільні", "посередньо вільні", "переважно невільні" та "пригнічені". Україна потрапила до групи "переважно невільних" країн, опинившись між Гвінеєю та Індією.

Методика розрахунку індексу економічної свободи полягає у визначенні середнього арифметичного десяти показників, до яких входять: свобода ведення бізнесу, торгівлі, інвестицій, фінансового сектору, праці,

монетарна та фіскальна свободи, гарантії прав власності, розмір бюрократичного апарату, захист від корупції.

Іншим впливовим рейтингом є рейтинг за Індексом конкурентоспроможності економічного зростання, який розраховується Всесвітнім економічним форумом (Давос, Швейцарія). Він оцінює здатність економіки підтримувати стабільне економічне зростання в середньо- і довгостроковому періоді, дозволяє визначити як конкурентні переваги досліджуваної країни, так і характерні для неї слабкі місця [21].

Україна в 2019 році втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) й опустилася на 85-те місце з 141 країни.

За показниками інвестиційного ризику Україна увійшла в топ 20 країн за рівнем інвестиційного ризику (див. рис. 2.8)

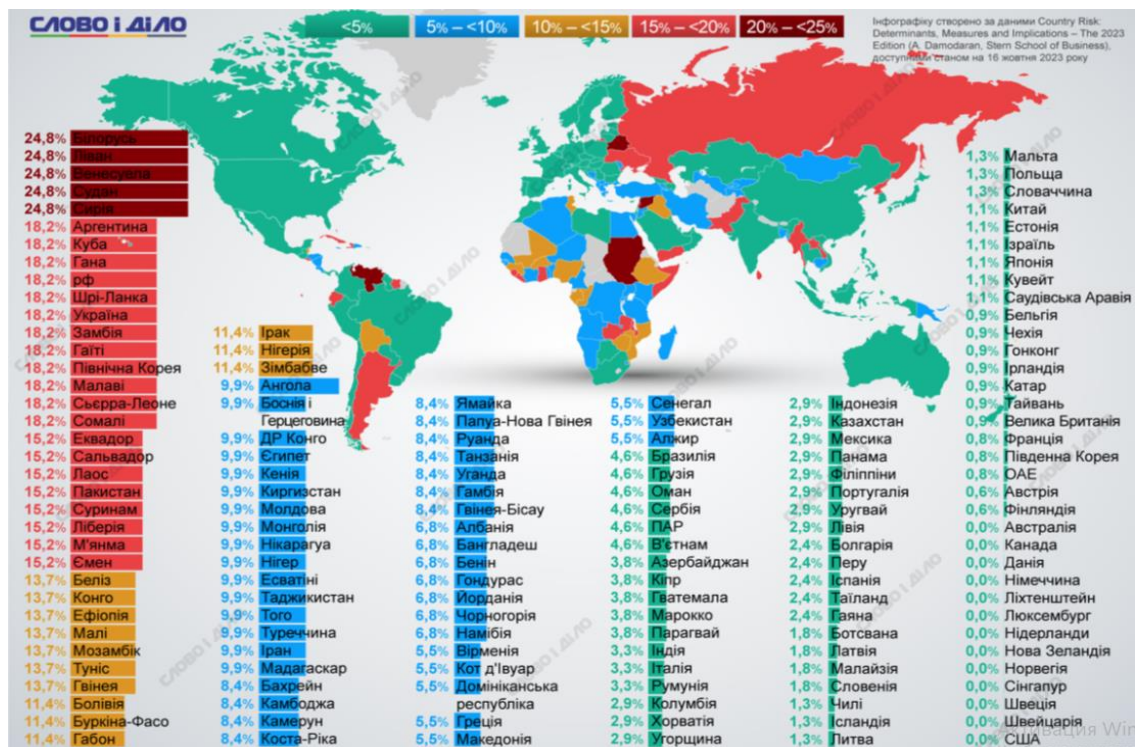

Рис. 2.8. Рейтинг країн за рівнем інвестиційного ризику у 2023 році [31]

Однак наразі, з огляду на всі ризики, Україна входить до числа двадцяти країн із високим інвестиційним ризиком, що означає високу ймовірність втрат або знецінення інвестицій. Рейтинг складений на основі

дослідження Асвата Дамодарана зі Школи бізнесу Стерна при Нью-Йоркському університеті.

Підсумовуючи результати аналізу рейтингових методики оцінювання інвестиційної привабливості країни, зазначимо, що міжнародні рейтинги є ефективними інструментом зниження інформаційних невідповідностей по відношенню до іноземного інвестора. Значна кількість методики дозволяє іноземному інвестору отримати інформацію стосовно різних аспектів та складових інвестиційної привабливості. За всіма розглянутими рейтингами нині Україна є не привабливою країною для потенційного інвестора.

Україна зазнала катастрофічних руйнувань внаслідок російської агресії, економічні збитки оцінюються в сотні мільярдів доларів. Головним джерелом відновлення країни мають стати іноземні інвестиції, але на даний момент з урахуванням усіх факторів Україна входить до двадцятки країн, які мають високий інвестиційний ризик (це ймовірність знецінення інвестицій або втрати доходів).

2.3. Проблеми інвестиційного клімату України

Сучасна Україна — це країна з реаліями війни та браку фінансування, які в сукупності призводять до погіршення економічних показників, але водночас стикається з серйозними викликами у політичній, соціальній сферах та в питаннях безпеки. Багато інвесторів виявляють зацікавленість українським ринком, однак не поспішають вкладати значні ресурси та реалізовувати великі інвестиційні проекти.

За даними аналізу, проведеного Європейською бізнес-асоціацією (ЕВА), Dragon Capital і Центром економічних стратегій, основними проблемами, що стримують розвиток іноземних інвестицій та знижують інвестиційну привабливість України, є наступні:

– Війна із Росією створює серйозні перешкоди для покращення інвестиційного клімату.

- Корупція та неефективність судової системи, що ускладнює захист прав власності та справедливе вирішення бізнес-суперечок.

- Недосконалість законодавства, яке часто є нечітким, непрозорим і схильним до частих змін.

- Високий рівень бюрократії, що вимагає численних дозволів від різних інстанцій.

- Податкова система, яка не сприяє розвитку підприємництва та збільшення військового збору.

- Недостатнє державне фінансування наукових та інвестиційних розробок..

- Відсутність системи оцінювання інвестиційного клімату країни та окремих її регіонів.

- Низький рівень захисту прав інвесторів.

- Недовіра до банківської системи, обмежене кредитування, зменшення процентів по депозитним вкладам.

- Дефіцит кваліфікованих фахівців з управління проектами.

- Низький рівень життя населення та зниження купівельної спроможності через інфляцію та війну.

- Відтік населення, збільшення кількості громадян, які виїхали через військові дії. Зростання трудової міграції.

- Пошкодження енергетичного сектору, пошкодження складських комплексів, об'єктів інфраструктури та шляхів сполучення [5].

До інших негативних чинників інвестиційного середовища, які зазначають експерти, науковці та самі інвестори, належать:

- Зниження міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств та низька якість продукції, що не відповідає світовим стандартам;

- Обмежений вибір сфер для інвестування, складна процедура оформлення документації та податкова система;

- Надмірне регулювання інвестиційної діяльності та недосконалість законодавчої бази, що регулює інвестиційну та підприємницьку діяльність;
 - Відсутність гарантій захисту прав інвесторів і непрозорі процеси відбору та укладання угод між інвесторами та державою;
 - Політична та економічна нестабільність;
 - Слабка валютна регуляція та непослідовність політики Національного банку України;
 - Незавершені реформи та митні бар'єри (багато іноземних бізнесменів скаржаться на нестабільність роботи митниці, що пов'язане зі змінами законодавства);
 - Низька продуктивність економіки, що спричинена неплатоспроможністю багатьох українських підприємств і низьким рівнем відповідальності за виконання контрактів;
 - Висока міжнародна конкуренція, особливо з боку країн ЄС, таких як Польща, Угорщина та Чехія, які ближче розташовані до передових європейських країн і приваблюють основний потік українських трудових мігрантів;
 - Значне боргове навантаження;
 - Неєфективний та нерівномірний розподіл залучених інвестицій у регіональному та галузевому аспектах. Інвестиційні потоки спрямовуються в економічно розвинені регіони з вищою рентабельністю, залишаючи без уваги менш розвинені регіони, які потребують значних капіталовкладень [32].
- Дані проблеми відмічаються і серед представників бізнесу і респондентів за опитуванням бізнес Асоціації. [5; 17; 37].,

Рис. 2.9 Найбільші проблемні фактори за опитуваннями респондентів для ведення бізнесу в Україні до 2022 року

Складено на основі проведеного дослідження

Розглянемо більш детально зазначені проблеми.

Високе податкове навантаження: ставка податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%), військовий збір (5%) в Україні перевищують аналогічні ставки в багатьох країнах Центрально-Східної Європи. Проте, враховуючи вищу прибутковість капіталовкладень у порівнянні з країнами ЄС, ця різниця не є суттєвою перешкодою для інвестицій. Однак, інші податки та податкові платежі залишаються стримуючими факторами для покращення інвестиційного клімату.

Корупція на всіх рівнях влади та непрозорість ухвалення рішень органами виконавчої влади (резонансні відкриття незаконного збагачення та привласнення коштів, особливо це є актуальним в період військових дій).

Недостатня ефективність механізмів забезпечення ринкових прав та свобод інвесторів, а також низький рівень їхнього захисту.

Недостатня захищеність іноземних інвестицій в Україні охороняються в час збройного конфлікту й військової окупації. Зауважимо, що Україна має значний інвестиційний потенціал, адже володіє багатими природними ресурсами, має вигідне географічне розташування, родючі ґрунти,

сприятливий клімат, також має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки, добре розвинену інфраструктуру.

Крім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили. Але, незважаючи на ці переваги, стан інвестиційної привабливості України сьогодні залишається незадовільним, а інвестиційний клімат – ризикованим.

Запроваджений військовий стан, який призводить до значного відтоку капіталів через окуповані території. Крім того, існує високий ризик для інвесторів, особливо іноземних, через невизначеність ситуації.

Російське вторгнення на територію нашої країни, масові ракетні удари та удари на енергосистему змушують інвесторів виходити з українського ринку та релокувати ведений бізнес.

Корупція стала найбільш поширеним явищем, особливо вона проявилась під час військових дій.

Неможливість відстояти власні інтереси в судах, корумпованість та слабкість судової системи.

В наслідок військових дій пошкоджені інфраструктурні об'єкти, лікарні, мости, шляхи сполучення, Україна знаходиться під активними обстрілами, також пошкоджені логістичні шляхи, неможливе авіаційне та морське сполучення, а відповідно і транспортування вантажів.

Незважаючи на всі зазначені вище негативні явища, топ – менеджери Європейської бізнес Асоціації згодні підтримувати вітчизняний бізнес, 99 % відсотків респондентів відповіли так, будуть продовжувати ведення бізнесу на території України та підтримувати Україну (рис 2.10.)

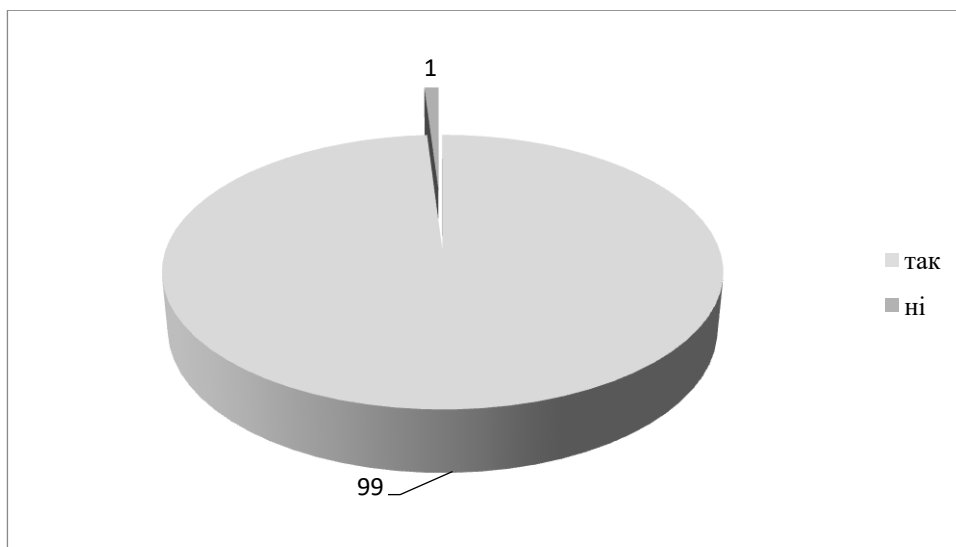

Рис. 2.10. Чи планує компанія продовжувати роботу на українському ринку у 2023 та 2024 році?

(Опитування у 2023 році провідних топ-менеджерів Європейською бізнес Асоціацією прогноз на 2024 рік) [2]

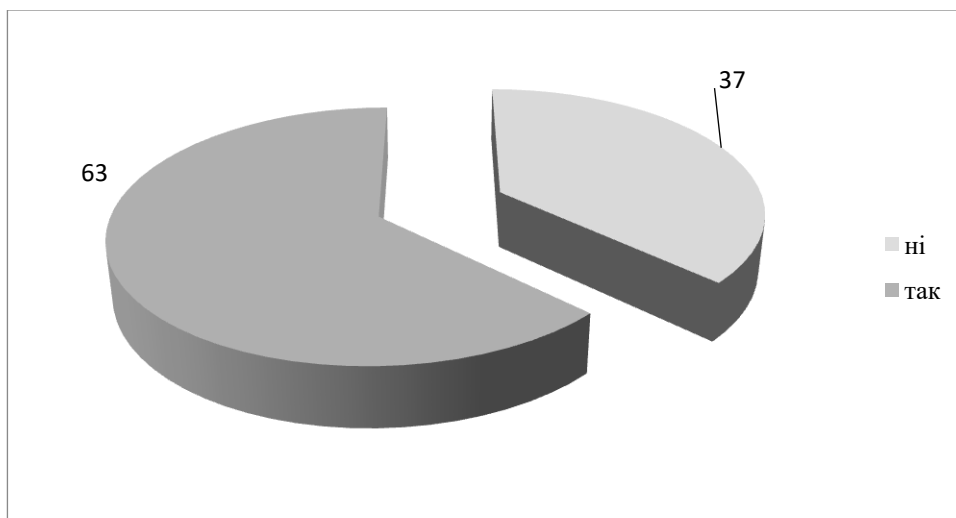

Рис. 2.11. Чи продовжите Ви інвестувати в Україну під час війни у 2023 та 2024 році? (Опитування у 2023 році провідних топ-менеджерів Європейською бізнес Асоціацією прогноз на 2024 рік) [2]

На запитання «Чи продовжите ви інвестувати в Україну під час війни у 2023-2024 році?» 63% респондентів дали схвальну відповідь

Отже, незважаючи на негативні тенденції, військові дію, несприятливий інвестиційний клімат провідні топ-менеджери Європейської

бізнес Асоціації вірять в Україну, її перемогу і бачать можливість вкладання коштів у майбутньому. Серед головних проблем, які перешкоджають веденню бізнесу на території України є військові дії, корупція, незахищеність інвесторів, слабкість судової системи та неможливість відстоювання своїх інтересів в суді.

Висновки до розділу 2

В другому розділі розглянуто практичні аспекти інвестиційної привабливості України.

1. В роботі проаналізовано стан та динаміку залучення інвестицій в економіку України, зроблено оцінку інвестиційної привабливості та залишки інвестицій за галузями, а також розглянуті країни інвестори. Статистичні дані 2022 року свідчать, що у зв'язку з вторгненням росії на територію України, реальні інвестиції практично не заходили і становили 1152 млн дол, а також спостерігався значний відтік інвестицій з України – 5535 млн. дол. відповідно. Дані 2023 року та першої половини 2024 року свідчать про певну позитивну динаміку та відновленні довіри інвесторів до України, тому ми спостерігаємо позитивну динаміку +3095 млн. дол у 2023 році та відповідно 4247 млн. дол. надходженні іноземних інвестицій в економіку України.

Україна потребує інвестування майже у всі сфери господарювання. Особливо від військових дій постраждав енергетичний сектор, агропромисловий комплекс, машинобудування та будівельна галузь. країна, після завершення бойових дій Україна буде потребувати коштів на відновлення зруйнованих територій, відбудову енергетичного сектору, відновлення Каховської Гес, інфраструктури та інших об'єктів промисловості.

2. Провівши оцінку інвестиційній привабливості вітчизняної економіки та розглянувши економіку України через міжнародні рейтинги, можна діти узагальнити. Міжнародні рейтинги є ефективними інструментом зниження інформаційних невідповідностей по відношенню до іноземного інвестора.

Значна кількість методики дозволяє іноземному інвестору отримати інформацію стосовно різних аспектів та складових інвестиційної привабливості. За всіма розглянутими рейтингами нині Україна є не привабливою країною для потенційного інвестора, водночас 63% опитаних респондентів згодні Європейської бізнес асоціації згодні інвестувати кошти.

Україна зазнала катастрофічних руйнувань внаслідок російської агресії, економічні збитки оцінюються в сотні мільярдів доларів. Головним джерелом відновлення країни мають стати іноземні інвестиції, але на даний момент з урахуванням усіх факторів Україна входить до двадцятки країн, які мають високий інвестиційний ризик (це ймовірність знецінення інвестицій або втрати доходів).

3. Проаналізувавши проблеми інвестиційної привабливості, можна зазначити, що незважаючи на негативні тенденції, військові дії, несприятливий інвестиційний клімат провідні топ-менеджери Європейської бізнес Асоціації вірять в Україну, її перемогу і бачать можливість вкладання коштів у майбутньому. Серед головних проблем, які перешкоджають веденню бізнесу на території України є військові дії, корупція, незахищеність інвесторів, слабкість судової системи та неможливість відстоювання своїх інтересів в суді.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

3.1. Детінізація економіки України, як чинник підвищення інвестиційної привабливості України

Основною проблемою, про яку говорять більшість експертів щодо залучення інвестиційних ресурсів є тіньовий сектор. Зростаючий рівень тінізації економіки України та поява нових схем ведення діяльності поза офіційним сектором створюють необхідність активізації боротьби з цим негативним явищем. Очевидно, що ці проблеми особливо загострилися в умовах повномасштабної війни Росії проти України, що надало їм нової гостроти, а наявні заходи з детінізації виявилися недостатньо ефективними та дієвими.

Аналізуючи стан і тенденції зміни рівня тіньової економіки України у період 2010–2022 років (рис. 3.1), слід зазначити, що за цей час не спостерігалось стійких змін інтегрального показника тіньової економіки. Зокрема, рівень тінізації зростає в періоди, коли в країні загострюються соціально-економічні та суспільно-політичні кризи. При цьому можна виділити кілька кризових періодів:

1. 2013–2015 рр. — Революція Гідності, політична нестабільність, зміна влади, анексія Криму та початок гібридної війни Росії проти України;
2. 2020–2021 рр. — пандемія COVID-19, запровадження жорстких карантинних обмежень, що негативно вплинули на діяльність підприємств і їхню фінансово-господарську діяльність;
3. 2022 р. — початок повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну, що призвело до масштабних руйнувань, втрати інфраструктури та людських ресурсів, а також до обмеження доступу до значних територій країни.

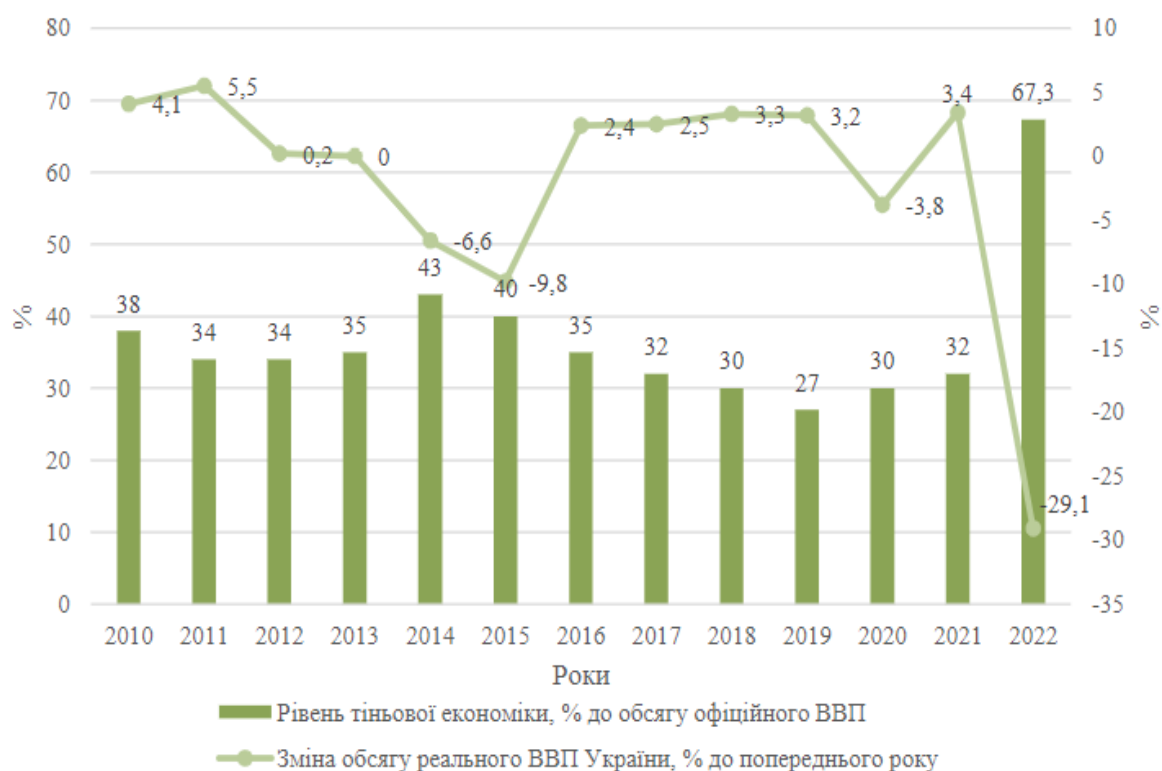

Рис. 3.1. Динаміка інтегрального показника рівня тіньової економіки України та зміни обсягу реального ВВП у 2010–2022 рр., % [42 с 2; 49 с. 8]

На тлі зростання рівня тіньової економіки спостерігалось різке падіння реального ВВП: від 0% у 2013 р. до -6,6% у 2014 р., -9,8% у 2015 р., -3,8% у 2020 р. і до -29,1% у 2022 р.

Аналізуючи рівень фінансової безпеки України за період 2010–2022 рр. (рис. 3.2), можна помітити, що він знижувався під час зростання тіньової економіки, що вказує на їхню пряму залежність. Зокрема, у 2014–2015 рр. рівень фінансової безпеки знизився до 38% і 36% відповідно. У 2020 р. зафіксовано падіння з 42% до 38%, а у 2022 р. цей показник досяг критично низького рівня — 29,6%.

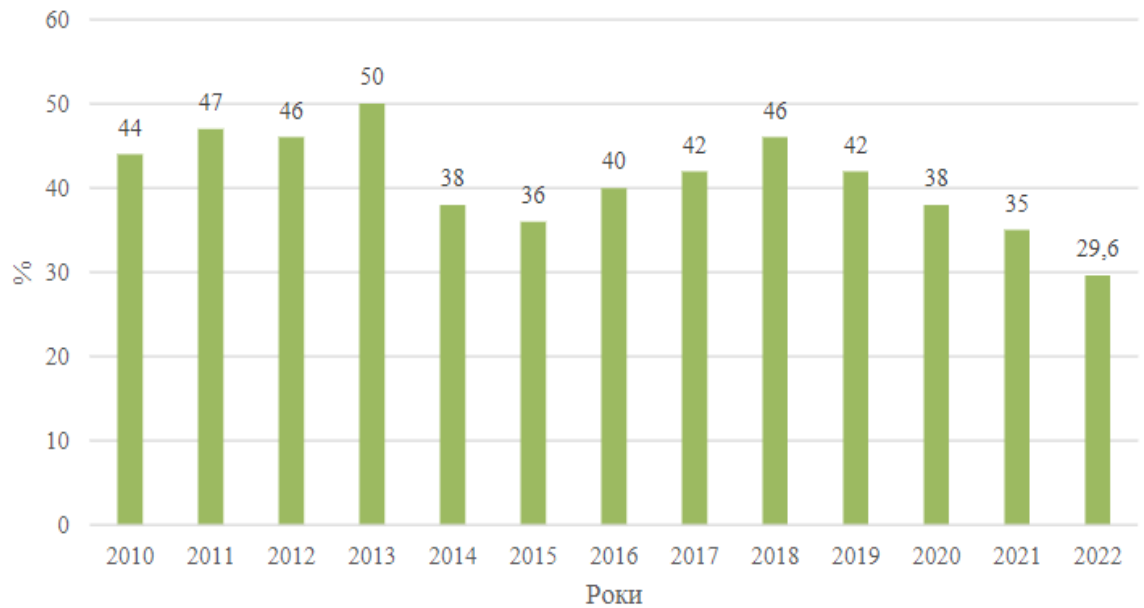

Рис 3.2. Динаміка зміни рівня фінансової безпеки України у 2010–2022 рр., % [42;49]

Слід зазначити, що в розвинених країнах світу спостерігається тенденція до поступового скорочення обсягів тіньової економіки. В Україні ж поширення та значні масштаби тіньової економіки обумовлені відсутністю стабільних правил і норм для ведення економічної діяльності, які часто змінюються. Складні процедури реєстрації бізнесу і отримання дозволів відштовхують підприємців від офіційної економіки. Заплутані податкові правила створюють додаткові стимули для ухилення від сплати податків.

На сьогодні рівень тіньової економіки в Україні є одним із найвищих у Європі (див. табл. 3.1.).

Таблиця 3.1

Тіньова економіка в Європі (% ВВП) [22]

Країна	Частка тіньової економіки	Країна	Частка тіньової економіки
Австрія	8,2		
Франція	11		
Великобританія	11		
Німеччина	13,7		
Італія	21,2		
Польща	25		
Україна	31		

Дані таблиці 3.1. свідчать, що Україна має значний тіньовий сектор економіки, який складає 36 % ВВП України

У 2023 році Україна отримала 36 балів зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2023 рік, посівши 104 місце серед 180 країн. Зростання на 3 бали стало одним із найкращих результатів у світі за минулий рік. Крім того, Україна увійшла до числа 17 країн, які цього рік показали свій найвищий результат за весь час участі в індексі.

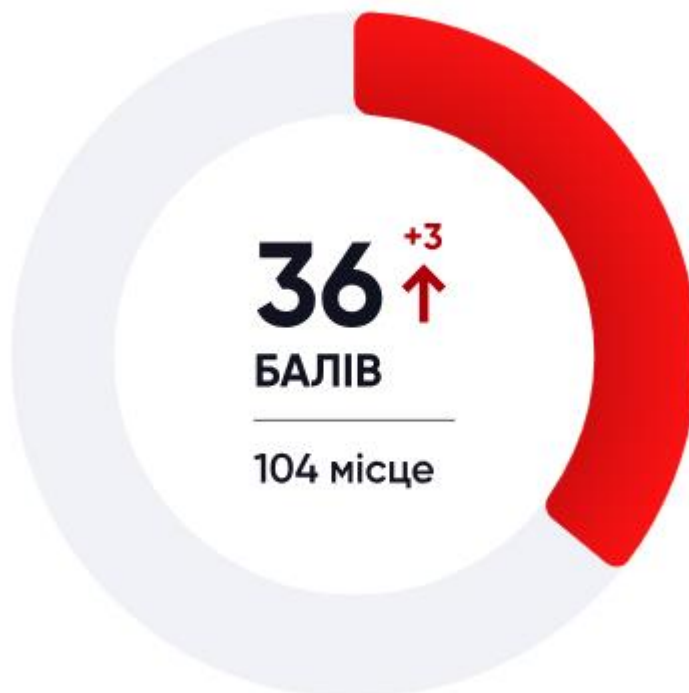

Рис. 3.3 Індекс сприйняття корупції у 2023 році [11]

Такі ж 36 балів, як і Україна, у цьогорічному рейтингу отримали Алжир, Бразилія та Сербія. На один бал більше мають Албанія, Аргентина, Білорусь, Гамбія, Ефіопія та Замбія, кожна з яких набрала 37 балів.

А на один бал менше, ніж Україна, отримали Боснія і Герцеговина, Домініканська Республіка, Єгипет, Непал, Панама, Сьєрра-Леоне та Таїланд.

Як бачимо Україна має 30 відсотків тіньового сектору та знаходиться на 104 місці за індексом сприйняття корупції та отримала 36 балів, що свідчить не прозорість органів державної влади та значний тіньовий сектор.

Світовими лідери в яких низький рівень корупції є Данія (90 балів), Фінляндія, яка набрала 87 балів, Нова Зеландія із 85 балами та Норвегія з 84 балами [11].

Таблиця 3.2

Рейтинг країн за індексом сприйняття корупції 2020 опублікований Transparency International [11].

Країна	2020		Країна	2023	
	місце	бали		місце	бали
Нова Зеландія	1	88	Данія	1	90
Данія	2	88	Фінляндія	2	87
Фінляндія	3	85	Нова Зеландія	3	85
Сінгапур	4	85	Норвегія	4	84
Україна	117	33	Україна	104	36
Сомалі	179	12	Південний Судан	11	13
Південний Судан	180	12	Сомалі	180	11

Данія - традиційно очолює цей рейтинг. Її успіх пояснюється прозорою системою управління, високим рівнем довіри до державних інституцій та жорстким покаранням за корупцію. Фінляндія - також демонструє високий рівень прозорості та ефективності державного управління. Нова Зеландія - відзначається сильною громадянською суспільністю та високою культурою відповідальності. Швеція - має довгу історію боротьби з корупцією та добре розвинену систему контролю. Сінгапур - є яскравим прикладом того, як за короткий час можна досягти значних успіхів у боротьбі з корупцією завдяки жорсткій політиці та ефективному управлінню.

Аутсайдерами залишилися незмінними. Сомалі – 11 балів та посідає останнє 180 місце. А також Південний Судан та Сиріяг, які набрали по 13 балів та посідають 177 сходинку, цього рік додалася Венесуела з такими ж показниками (див. таблицю 3.2).

На початку 2020 року Transparency International Ukraine висунула 5 рекомендацій для покращення позицій України в Індексі сприйняття корупції

(CPI). До кінця року жодну з цих рекомендацій не було виконано повністю: дві були виконані частково, а три залишилися невиконаними. Рекомендації, які були надані у 2023 році розглянемо у п 3.2.

Які ж рекомендації 2020 року були виконані частково.

Наступні рекомендації були виконані частково:

1. Підвищення ефективності систем запобігання політичній корупції.

2. Впровадження відкритого та підзвітного процесу приватизації державного майна.

Не виконані:

1. Формування незалежної та професійної судової влади.

2. Забезпечення незалежності та ефективності антикорупційних органів.

3. Позбавлення Служби безпеки України та Національної поліції повноважень щодо боротьби з економічними корупційними злочинами.

Водночас, необхідно зауважити, що існує все ж таки позитивна динаміка до подолання корупції

Рис. 3.4. Динаміка індексу сприяння корупції у 2013-2023 році у рейтингу Transparency International [11]

З моменту Революції Гідності та початку масштабних реформ за останні 10 років (див. рис 3.4) Україна покращила свій показник на 11 балів у

дослідженні. Навіть у період повномасштабної війни зростання в Індексі сприйняття корупції–2023 стало можливим завдяки активній діяльності антикорупційних та інших державних установ.

Водночас, нагадаємо, що індекс сприйняття корупції береться до уваги лише в державному секторі.

Завдяки НАБУ та САП у 2023 році було відкрито 101 повідомлення про підозру та відкриті справи 257 особам. 100 обвинувачуваних актів було передано до Вищого антикорупційного суду, обвинувачена було 233 осіб. Було винесено 65 вироків, 83 особи засуджено та 6 виправдано.

У 2023 році НАБУ та САП оголосили низку резонансних підозр, зокрема экс голові Верховного суду Всеволоду Князеву, экс голові Фонду держмайна Дмитру Сенниченку, суддям Київського апеляційного суду В'ячеславу Дзюбіну, Юрію Сливі, Ігорю Паленику, Віктору Глиняному, в.о. Міністра громад, територій та інфраструктури Василю Лозинському, а також народним депутатам Сергію Лабазюку та Андрію Одарченку.

Серед важливих вироків 2023 року: экс суддя Чаус отримав 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна, а экс прокурор Дмитро Сус — 9 років, хоча апеляція ВАКС скоротила термін до 7 років. Громадськість активно обговорювала вирoki у справах аеропорту «Бориспіль», экс мера Полтави Олександра Мамає (уклав угоду зі слідством та перерахував 2 млн грн на підтримку ЗСУ) та экс міністра екології Миколи Злочевського (також уклав угоду та перерахував 660 млн грн на ЗСУ, отримавши штраф у розмірі 68 тис. грн) [11].

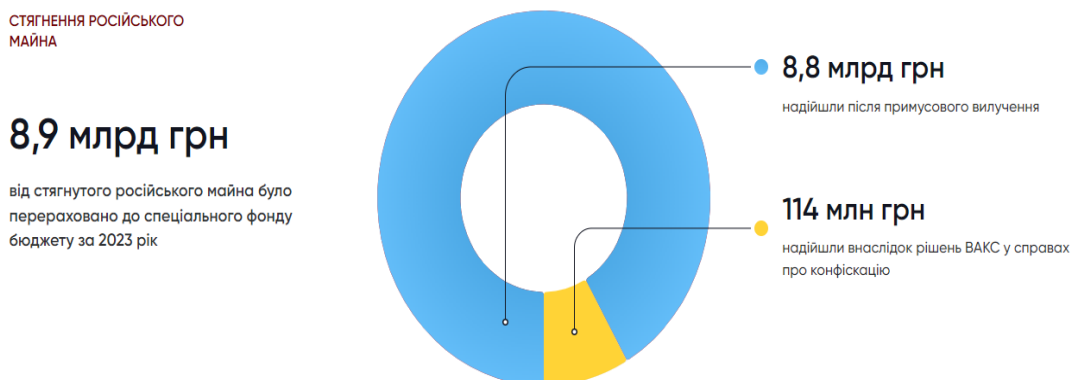

Рис. 3.5. Стягнення російського майна у 2023 році [11].

На рис. 3.5. наведені дані про стягнення російського майна. Рішення про стягнення російського майна на у 2023 році надійшло у розмірі 8,8 млрд. грн надійшли після примусового вилучення майна та 114 млн грн надійшло у справах про конфіскація майна.

Також, необхідно зазначити через систему Prozorro пройшло договорів на суму 887,7 млрд грн. Від продажів надійшло 15,3 млрд грн.

Ці та інші успіхи стали можливими завдяки тривалому впровадженню антикорупційної реформи. Подальше покращення таких результатів можливе лише за умови якісної реалізації вже розпочатих змін, а також забезпечення повної незалежності та автономності антикорупційних органів.

Такі показники і позитивна динаміка рис. 3.5 свідчить про три важливі факти. Перший — Україна продемонструвала непогані показники цього року та позитивну динаміку за останні 10 років, досягнувши рівня країн-кандидатів на вступ до ЄС.

Другий — почала діяти антикорупційна система і вже маємо реальні вироби за топ корупцію, але попереду ще багато роботи, щоб досягти рівня країн ЄС.

Третє, якщо тиск на журналістів та громадських діячів продовжиться, влада втручатиметься в держуправління, а корупційні скандали в оборонній

сфері триватимуть, Україна може втратити позитивну динаміку по боротьбі з корупцією, які було розпочато.

Отже, за рівнем тінізації економіка України оцінюється в 31 % ВВП країни, а за рейтингом Transparency International Індексом сприйняття корупції у 2023 році Україна знаходиться на 104 місці з показником 36 балів із 180 країн. Таким чином, у країні існує дві найвагомші проблеми: війна та корупція, подолання яких дасть можливість досягти економічного успіху та процвітання країни.

3.2. Перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні

В умовах військових дій та великих людських втратах країни, важко говорити про інвестиційну привабливість країни. Адже бійці виборюють право на існування країни та її територіальну цілісність України.

Україна має вигідне географічне розташування, багата на природні ресурси та має сприятливий природний клімат та працююче населення. Водночас, військові дії призвели до відтоку населення з України та сотні тисяч громадян стали вимушеними переселенцями.

Інвестиційна привабливість, яку ми розглядали в п 1.1. – це сукупність факторів та чинників, які впливають на стан залучення інвестиційних ресурсів.

Основне питання, яке негативно впливає на стан інвестиційної привабливості країни – це рівень корупції. А також питання законодавчого, захисту інвестицій, гарантії повернення коштів, безпека тощо.

Україна знаходиться в кризовому стану. Спочатку була пандемія Ковід 19, а зараз триває повномасштабне вторгнення на територію нашої країни. Відповідно відтік прямих іноземних інвестицій неминучий. Нині іноземних інвестицій потребують майже всі галузі економіки України. Без залучення інвестиційних ресурсів не можливе функціонування України, не говорячи вже про її відбудову та відновлення зруйнованих територій.

Україні вкрай необхідні кошти для відбудови зруйнованих територій, доріг, мостів, житлових будинків, лікарень та інших об'єктів критичної інфраструктури. Ці кошти є колосальними. Інвестиції дозволять швидко відновити нормальне життя людей та сприяють стимулюванню економічного зростання, створенню нових робочих місць та підвищують рівень життя населення.

Іноземні інвестори часто приносять з собою нові технології та знання, які можуть сприяти модернізації української економіки. Залучення іноземних інвестицій сприятиме зміцненню міжнародного авторитету України та розширенню її співпраці з іншими країнами.

Рис. 3.6. Чинники впливу на інвестиційну привабливість [45;46;47]

Всі зазначені заходи покращення інвестиційної привабливості можна згрупувати у чотири напрями (див рис. 3.7.)

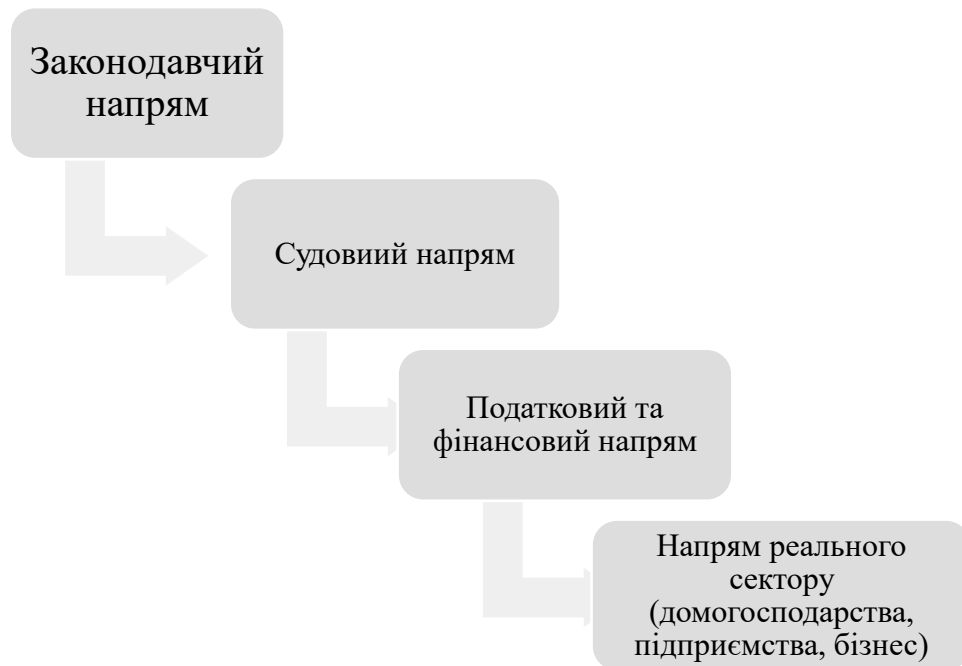

Рис. 3.7. Напрями покращення інвестиційної привабливості економіки України

Примітка : згруповано автором на основі проведеного дослідження

Серед напрямів покращення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості можна винести наступні (див рис. 3.7.):

1. Законодавчий напрям

- Підвищення іміджу країни та її регіонів на світовому рівні.
- Створення умов для повернення населення з закордону в т.ч. вимушених переселенців.
- Здійснення контролю за всіма рівнями ризиків (кримінальні, диверсійні тощо).
- Покращення законодавства щодо захисту інвесторів та захисту їхніх коштів, запобігання тіньовій економічній діяльності та посилення кримінальної відповідальності за фінансові злочини.

2. Судовий напрям

- Проведення судової реформи. Відновлення довіри до судової влади через викорінення корупції та зовнішнього впливу на судові рішення. Удосконалення стратегії та тактики подальшої реформи судової системи.

Узгодження кадрової політики в судовій сфері з інтересами суспільства. Залучення громадськості та міжнародних експертів для забезпечення довіри до судової реформи. Поліпшення механізмів підзвітності судової системи через постійний моніторинг доброчесності суддів і прокурорів. Спрощення судових процесів через розвиток електронного суду, що зробить процедури менш формалізованими та доступнішими, не порушуючи гарантій судового захисту.

3. Податковий та фінансовий напрям

– НБУ та Міністерству фінансів вжити заходів щодо стабілізації гривні та зниження інфляції. Забезпечення прозорості операцій із державними ресурсами, оптимізація розподілу фінансових ресурсів і відкритість інформації про їхній рух, а також підвищення відповідальності посадових осіб за незаконні дії.

– Підвищення ефективності грошово-кредитної політики та посилення регулятивного впливу НБУ з метою зменшення залежності внутрішнього грошового обігу від зовнішніх дисбалансів і шоків.

– Вдосконалення державних програм субсидування процентних ставок за кредитами банків, зокрема, державних програм «Доступні кредити 5-7-9%», «Доступна іпотека 7%» у напрямі посилення їх інвестиційної спрямованості та стимулювання будівництва нового житла.

– Зменшити податковий тягар на бізнес та населення. Створення оптимальної системи оподаткування, перегляд принципів розрахунку податкового навантаження, значне зменшення податкового тиску на малий і середній бізнес. Вдосконалення обліково-аналітичних процедур для підприємств із метою створення сприятливих умов для добровільної сплати податків і спрощення звітності.

– Підвищення ВВП та вирішення питань з державним боргом. З одного боку, стрімке зростання економіки дозволяє збільшувати податкові надходження до бюджету, що дасть змогу ефективніше обслуговувати та погашати державний борг. З іншого боку, зменшення державного боргу

створює додатковий фінансовий простір для інвестицій у розвиток економіки, що, в свою чергу, стимулює зростання ВВП.

– Виведення тіньового сектору з тіні, адже це 31 % ВВП, а також подолання корупції. Удосконалення методики оцінки рівня тіньової економіки шляхом моніторингу та врахування показників тіньових економічних процесів, що відбуваються на тимчасово окупованих територіях України та за її межами, а також покращення інструментів оцінки окремих складових тіньового сектора.

4. Напрямок реального сектору економіки

– Приділення уваги питанням логістики та митного оформлення вантажів, покращити їх перевезення та митне оформлення між країнами. Логістика та митне оформлення є критично важливими елементами міжнародної торгівлі. Ефективна організація цих процесів може значно покращити конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках, сприятиме стимулюванню економічного зростання та залученню іноземних інвестицій.

– Необхідно залучати і інші країни, великий бізнес для співпраці та відбудови країни. Інвестиції дозволяють фінансувати масштабні інфраструктурні проекти, відновлювати виробничі потужності та розвивати нові галузі економіки. Співпраця з міжнародними компаніями забезпечує доступ до передових технологій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

– Іноземні компанії можуть надати цінний досвід у різних сферах, від управління бізнесом до екологічних стандартів. Залучення іноземних інвесторів покращує міжнародний імідж країни та сприяє зміцненню її позицій на світовій арені.

– Запровадження інструментів державної підтримки експорту (спеціальні програми рефінансування). Державна підтримка експорту є одним з ключових інструментів для розвитку національної економіки, особливо в умовах глобалізації. Вона дозволяє українським підприємствам

виходити на нові ринки, збільшувати обсяги продажів та підвищувати конкурентоспроможність.

– Запровадження інноваційних та цифрових технологій та гармонізація цифрових стандартів з країнами ЄС є ключовими факторами для розвитку економіки України та її інтеграції в європейський цифровий простір. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність українських підприємств, спростити бізнес-процеси та покращити якість життя громадян.

– Дерегуляція підприємницької діяльності та зменшення кількості ліцензій та контролюючих органів. Процес спрощення нормативно-правової бази, що регулює діяльність підприємств, з метою зменшення бюрократичних бар'єрів та створення сприятливого бізнес-клімату. Одним із важливих елементів дерегуляції є зменшення кількості ліцензій та контролюючих органів.

- Створення реєстру великих інвестиційних проектів, які можуть бути реалізовані на засадах державно-приватного партнерства, у тому числі проекти з концесії інфраструктурних об'єктів. В цьому реєстрі буде визначено дані про інвесторів, які будуть відображатися в реєстрі (назва проекту, інвестор, обсяг інвестицій, стадія реалізації тощо). Цей реєстр повинен бути зручним для користувачів, який дозволить легко знаходити необхідну інформацію. Також необхідно зазначити рівні надання інформації відповідно до різних категорій користувачів (державні органи, інвестори, громадськість).

– Удосконалення державного оборонного замовлення, у тому числі товарів подвійного призначення, із внесенням змін до тендерного законодавства щодо спрощення закупівельних процедур, та з метою підвищення частки продукції вітчизняного виробництва у сфері оборонних закупівель.

– Впровадження економічного механізму страхування ризиків іноземного інвестування є важливим кроком для залучення іноземних інвесторів і стимулювання економічного розвитку. Іноземні інвестори часто

стикаються з ризиками, пов'язаними з політичною нестабільністю, змінами в законодавстві, валютними коливаннями та іншими факторами, які можуть негативно вплинути на їхні інвестиції. Страхування таких ризиків дозволяє знизити потенційні втрати і створює привабливіші умови для інвестицій.

Наприклад, Міжнародна агенція з гарантій інвестицій (MIGA) – одна з найвідоміших організацій, яка пропонує страхування політичних ризиків для іноземних інвесторів. MIGA є частиною Світового банку і надає гарантії від політичних ризиків, включаючи націоналізацію, війни, обмеження валютних операцій та інші ризики. Крім державних або міжнародних агентств, приватні компанії також пропонують страхові продукти для інвесторів, які покривають різноманітні ризики, включаючи валютні та політичні.

Всі зазначені вище заходи, з урахуванням специфіки національної економіки та фінансової системи, в умовах воєнного стану, сприятимуть зниженню рівня тіньової економіки та забезпечать оптимальні умови для фінансової безпеки держави та залучення іноземних інвестицій.

Компанія Transparency International надала рекомендації щодо покращення рівня корупції в Україні. Ці рекомендації передбачають заходи їх виконання у 2024 році.

1. Підвищити ефективність боротьби з корупцією.

Посилити спроможність та організувати об'єктивний конкурсний відбір працівників НАБУ, прокурорів САП і суддів Вищого антикорупційного суду. Розпочати реформу судово-експертної служби для забезпечення своєчасного та надійного доступу до експертних знань під час розслідування високо рівневих корупційних злочинів. Усунути суперечності в кримінальному законодавстві та гарантувати розгляд кримінальних справ у розумні строки [11]. Незалежна і справедлива судова система є основою для боротьби з корупцією. Судді повинні бути обрані за прозорими критеріями, а процес ухвалення рішень — максимально відкритим.

2. Ефективно використовувати майно корупціонерів та активи поплічників росії.

Переглянути процедури відбору керівництва та провести незалежний аудит діяльності АРМА для підвищення ефективності управління й реалізації активів.

Удосконалити механізми конфіскації та правову базу для повернення активів, узгодивши їх з міжнародними стандартами.

Покращити процеси блокування проросійських активів (як частини санкцій, що передують конфіскації) та запровадити кримінальну відповідальність за обходження санкцій [11].

4. Розпочати реформу аудиторської служби та рахункової палати України

Розробити та ухвалити законопроект щодо реформування Рахункової палати, а також оновити процедуру відбору її керівництва та членів. До завершення реформи призупинити відбір і призначення на посади в Рахунковій палаті.

Змістити акцент моніторингу публічних закупівель Держаудит служби з постфактум-контролю на превентивний підхід. Моніторинг та виявлення суттєвих порушень мають проводитися до укладення договорів, щоб уникнути збитків та негативних наслідків.

Запровадження комплексу заходів, зазначених вище, є не заперечним і необхідним фактом є необхідність впровадження комплексу заходів для детінізації економіки України.

5. Посилення антикорупційних органів. Важливу роль відіграють такі інституції, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Їх незалежність і фінансування повинні бути гарантовані, щоб забезпечити ефективну боротьбу з корупційними схемами [11].

Антикорупційні органи відіграють вирішальну роль у виявленні, розслідуванні та переслідуванні корупційних злочинів, а також у запобіганні їхньому виникненню. Щоб ці інституції діяли ефективно, необхідно

забезпечити їхню незалежність, достатнє фінансування, доступ до необхідних ресурсів і підтримку з боку громадянського суспільства.

Політична незалежність є важливим фактором для ефективної роботи антикорупційних установ. Якщо антикорупційні органи підпорядковуються виконавчій владі або залежні від політичного тиску, їхня робота може бути неефективною або використовуватись для політичної вигоди.

Незалежність означає, що ці органи мають мати чітко визначені законодавчі рамки для своєї діяльності, а також гарантії щодо призначення та звільнення їх керівників. Успішні приклади можна знайти в таких країнах, як Гонконг чи Сінгапур, де антикорупційні органи мають високий рівень автономії.

Антикорупційні органи повинні діяти відповідно до чітких процедур, які унеможливають втручання в розслідування або маніпулювання процесами. Ці процедури повинні бути зрозумілими та прозорими, а їх виконання має контролюватися громадськістю.

Публікація щорічних звітів про діяльність антикорупційних органів є одним зі способів забезпечення прозорості та підзвітності. Це дозволяє громадянам і неурядовим організаціям оцінювати ефективність роботи цих структур. Успішні приклади міжнародної співпраці можна побачити у діяльності таких організацій, як Інтерпол, Європол та Мережа боротьби з корупцією (Corruption Hunters Network).

5. *Цифровізація державних послуг.* Переведення державних процесів у цифровий формат значно знижує людський фактор і корупційні ризики. Наприклад, система електронних закупівель ProZorro є хорошим прикладом того, як відкриті дані можуть забезпечити прозорість та мінімізувати корупційні ризики.

6. *Політична відповідальність і реформа виборчої системи.* Необхідно забезпечити прозорість фінансування політичних партій і виборчих кампаній. Важливим також є підвищення відповідальності політичних лідерів за корупційні злочини.. Політична корупція часто виникає через недосконалість

виборчих процесів, недостатню відповідальність політиків перед виборцями та слабкі механізми контролю. Реформи в цих сферах сприяють створенню більш відкритої, підзвітної та чесної політичної системи.

Політики повинні бути підзвітними своїм виборцям, що означає виконання передвиборчих обіцянок і прозорість у діях під час виконання державних обов'язків. Громадський контроль і можливість політичного покарання через вибори є важливими механізмами зниження корупції.

Регулярні звіти про використання бюджетних коштів та виконані проекти допомагають виборцям контролювати роботу політиків та чиновників, що знижує ризик корупції.

Політичні партії та окремі політики повинні дотримуватись етичних стандартів. Створення етичних кодексів, які чітко визначають неприпустимість корупційних дій, а також впровадження жорстких санкцій за порушення цих стандартів є важливим елементом у запобіганні корупції.

Важливо, щоб політична відповідальність не обмежувалась лише формальними процедурами, але й передбачала реальні покарання за корупційні діяння — від втрати політичних посад до кримінальних санкцій.

Пропорційна або змішана система виборів часто вважаються більш справедливими, оскільки дозволяють представникам різних політичних сил брати участь у процесі прийняття рішень. Це зменшує можливість концентрації влади в руках однієї партії або групи осіб.

Змішана система виборів, як наприклад, у Німеччині, де поєднуються мажоритарні і пропорційні елементи, може сприяти кращому представництву інтересів громадян і зменшити можливість корупційного зловживання.

У деяких країнах надмірна політична недоторканність захищає політиків від кримінального переслідування навіть за явні корупційні дії. Зменшення або скасування цієї недоторканності для політиків може зробити їх більш відповідальними перед законом і виборцями.

Системи з відкритими виборчими списками дозволяють виборцям обирати не лише партії, але й конкретних кандидатів, що знижує ризик маніпуляцій і внутрішньопартійної корупції.

7. *Освіта і виховання.* Важливо розвивати культуру нульової толерантності до корупції серед молодого покоління. Освітні кампанії, що спрямовані на підвищення обізнаності громадян щодо їхніх прав та механізмів протидії корупції, можуть допомогти знизити рівень побутової корупції.

Молодому поколінню необхідно розказувати про етичні права і норми чесності, відповідальності та нетерпимості до корупції є фундаментальним кроком у створенні покоління, яке протистоятиме корупційним проявам. Студентські організації, дебатні клуби та інші форми активності сприяють розвитку критичного мислення та розуміння небезпек корупції. Важливо, щоб у процесі виховання діти бачили приклад чесної і відповідальної поведінки від своїх батьків, вчителів та суспільних лідерів. Це сприяє формуванню відчуття соціальної відповідальності

Питання етики та антикорупційної поведінки в шкільній та університетській програмах допоможе виховувати свідомих громадян, які усвідомлюють важливість законності та прозорості.

На державному та місцевому рівні необхідно проводити спеціалізовані курси, тренінги та програми для чиновників і бізнесменів, які допоможуть розуміти юридичні аспекти антикорупційної політики та її важливість для сталого розвитку їх підприємств.

Окрім названих заходів, доцільно впроваджувати освітні кампанії, спрямовані на популяризацію антикорупційної культури через ЗМІ, соціальні мережі та неурядові організації, які допоможуть залучити широкі верстви населення.

У деяких країнах, як-от Сінгапур і Грузія, введено антикорупційні програми в школах і університетах, що стало важливим елементом

національної стратегії боротьби з корупцією. Це показує, що освіта може бути ефективним інструментом у довгостроковій перспективі.

8. *Прозорість і відкритість влади.* Важливими є регулярні звіти державних органів, відкритість процесів прийняття рішень, доступ до інформації про державні фінанси і ресурси. Це допомагає створити механізм громадського контролю за діями влади.

При цьому важливу роль відіграють такі інституції, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Їх незалежність і фінансування повинні бути гарантовані, щоб забезпечити ефективну боротьбу з корупційними схемами. Також є необхідним в умовах, які відбуваються в Україні, все більше переводити державні послуги у цифровий формат, що значно знижує людський фактор і корупційні ризики.

Наприклад, система електронних закупівель ProZorro є хорошим прикладом того, як відкриті дані можуть забезпечити прозорість та мінімізувати корупційні ризики. Водночас, система ProZorro є не досконалою та немає чіткого механізму декларування статків чиновників та притягнення їх у правовому полі до відповідальності.

Ще одним вагомим чинником є забезпечення прозорості фінансування політичних партій і виборчих кампаній. Важливим також є підвищення відповідальності політичних лідерів за корупційні злочини.

11. *Міжнародна співпраця як засіб боротьби з корупцією.* Співпраця з міжнародними організаціями та партнерами, такими як Європейський Союз і МВФ, сприяє імплементації передових практик та стандартів у боротьбі з корупцією. Міжнародна співпраця відіграє ключову роль у боротьбі з корупцією, оскільки корупційні схеми часто мають транснаціональний характер. Організації та держави можуть стикатися з труднощами у викритті корупційних злочинів через юридичні, економічні або політичні бар'єри. Спільні зусилля на міжнародному рівні допомагають подолати ці проблеми та створити більш ефективні механізми боротьби з корупцією.

В світовій практиці існують такі угоди у боротьбі з корупцією

1. Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) є однією з найважливіших міжнародних угод, яка об'єднує країни в боротьбі з корупцією. Вона забезпечує механізми для екстрадиції, міжнародної правової допомоги, повернення викрадених активів та інші засоби боротьби з корупцією.

2. Конвенція Ради Європи проти корупції також сприяє співпраці між європейськими державами у розслідуванні корупційних справ та вдосконаленні національних антикорупційних політик.

Серед міжнародних організацій у боротьбі з корупцією виділяють Transparency International, Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк.

Transparency International — глобальна організація, що займається моніторингом корупції та надає інструменти для вимірювання рівня корупції в різних країнах.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк часто включають антикорупційні заходи в умови надання фінансової допомоги країнам.

Спеціалізовані організації, як-от Європол та Інтерпол, сприяють обміну інформацією про корупційні злочини, що мають міжнародний характер.

Співпраця з міжнародними та спеціалізованими організаціями дозволить проводити навчання та підготовку кадрів з інших країн дозволяють удосконалити місцеві практики боротьби з корупцією.

Окрім навчання та підготовки кадрів, міжнародні фінансові установи надають технічну допомогу для покращення систем контролю за фінансовими потоками, що допомагає виявляти корупційні схеми. Санкції проти окремих корумпованих посадовців або компаній можуть бути важливим інструментом міжнародного тиску.

Нині багато корупційних схем включають відмивання грошей через міжнародні фінансові системи, тому координація між державами є критично важливою.

Міжнародна співпраця між організаціями допоможе Україні та країнам партнерам відстежувати і повертати активи, виведені за кордон унаслідок корупційних дій та воєнних дій на території України. Об'єднання зусиль з міжнародними компаніями сприятимуть розробці єдиних підходів та стандартів для боротьби з корупцією на глобальному рівні.

Отже, міжнародна співпраця є важливим інструментом для ефективної боротьби з корупцією, оскільки забезпечує спільну дію держав і організацій у цьому напрямку.

Проведені дослідження стратегічних напрямів детінізації економіки України в контексті зміцнення фінансової безпеки свідчать про те, що на сучасному етапі державотворення, з огляду на війну з Росією, суттєво загострилися проблеми розробки ефективних заходів протидії тіньовій економіці та покращенню судової системи. Виявлено тісний взаємозв'язок між тіньовою економікою та фінансовою безпекою країни. Зростання рівня тінізації спостерігається під час соціально-економічних та політичних криз, стихійних лих та військових дій, що спричиняє значне зниження рівня фінансової безпеки держави. У 2023 році рівень тіньової економіки досяг 31 % ВВП, а фінансова безпека знизилася до 29,6%, що стало результатом дії дестабілізуючих факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, зокрема військових загроз.

Для зменшення негативного впливу кризових явищ пропонуються такі заходи для детінізації економіки України та створення умов для покращення інвестиційної привабливості. Це і заходи, які стосуються тіньового сектору, судової та виконавчої гілок влади, удосконалення інвестиційного законодавства та подолання корупції у всіх гілках влади та ін. Вирішення зазначених заходів в комплексі зможуть подолати негативні тенденції та підвищити рівень інвестиційної привабливості України.

Висновки до розділу 3

Таким чином, проведені дослідження напрямків покращення привабливого інвестиційного клімату в Україні можна зробити наступні висновки:

1. Проведено дослідження стані тінізації економіки України та виявлено, що в Україні станом на 2023 рік 31 % ВВП країни знаходиться в тіні. Нині України перебуває в умовах війни з російською федерацією проблеми тінізації стали більш вагомими та істотно загострилися проблеми формування комплексу дієвих заходів протидії тінізаційним процесам.

Встановлено, що зростання рівня тіньової економіки в Україні відбувається в період посилення соціально-економічної та суспільно-політичної криз та провокує значне зниження рівня фінансової безпеки держави.

2.3 метою нівелювання негативного впливу та кризових станів запропоновано низку заходів щодо проведення детінізації економіки України, які передбачають комплексний підхід та їх реалізацію в стратегічній перспективі. Серед головних складових цих заходів це реформа судової системи, виведення тіньового сектору з тіні, пом'якшення податкового тягаря для бізнесу та населення, більше приділення уваги інвесторам в питаннях захисту їх прав та інше.

Водночас для виконання всіх запропонованих заходів необхідно припинення бойових дій та запрошення потенційних інвесторів для вкладання коштів. Не менш вагомим чинником є повернення працездатного населення та вимушених переселенців в Україну.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження теоретичних, методичних положень та надання рекомендацій щодо формування привабливого інвестиційного клімату в економіці України можна сформулювати ряд висновків:

1. Проаналізовано сутність та значення інвестиційної привабливості держави та розглянуті різні трактування вітчизняних вчених щодо сутності поняття. Поняття «інвестиційна привабливість» дуже об'ємне, яке включає в себе як інвестиційний клімат країни так і інші складові, які дозволяють інвестору вкладати кошти. Найбільш повне визначення цього поняття, на наш погляд, надає Гуткевич С.О. за ним: «інвестиційна привабливість – це інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу».

Інвестиційна привабливість тісно пов'язана з обміном капіталів, технологій, послуг, створенням спільних підприємств та проектів. Інвестиційна привабливість є комплексною взаємодією всіх чинників для досягнення успіху інвестиційного проекту.

Ступінь інвестиційної привабливості країни є ключовою умовою для її активної інвестиційної діяльності в цілому, а відповідно і її соціально-економічного розвитку країни в цілому. Одним із факторів, що тривалий час негативно впливають на інвестиційну привабливість України, є макроекономічна нестабільність, корупція та масштабна фінансово-економічна криза.

Нині Україна переживає військові дії та повномасштабне вторгнення росії, що також негативно впливає на інвестиційну привабливість країни. В перші дні повномасштабного вторгнення спостерігався значний відтік інвестиційних ресурсів та вихід інвесторів з українського ринку.

2. Проаналізовано сутність поняття інвестиційного клімату, яке визначає сприятливі або несприятливі умови для розвитку інвестиційної діяльності. Цей параметр досліджується на рівні конкретної держави, міста, області чи іншої територіальної одиниці. Наприклад, до сприятливих

факторів інвестиційного клімату належать чинне законодавство, соціально-економічні умови, відсутність кримінальних ризиків, екологічна ситуація тощо.

Інвестиційний клімат розглядається як на мікрорівні так і на макрорівні країни. На мікрорівні інвестиційний клімат – привабливість підприємств та галузей, які мають значний вплив на формування інвестиційного клімату регіону або країни. До макроекономічних факторів інвестиційного клімату належать: макроекономічна ситуація в країні, політична ситуація та економічна ситуація в країні, а також вплив зовнішніх факторів, які впливають ззовні на ситуацію в країні.

3. Досліджено сутність інвестицій та їх класифікацію. Зокрема, класифікацію інвестицій за різними класифікаційними ознаками, а також розкрито форми іноземних інвестицій.

Згідно з українським законодавством всі розглянуті види інвестицій можуть бути об'єднані в такі форми: грошові інвестиції, матеріальні інвестиції, майнові та фінансові права, інші матеріальні цінності.

Під грошовою формою передбачається: грошові кошти, цільові банківські вклади, паї та цінні папери. Матеріальна форма інвестицій складається з рухомого та нерухомого майна, об'єктів будівництва, спільних підприємств, транспорту та ін., а також у формі майнових прав та інших цінностей.

Останні поділяються на такі напрями: інтелектуальні права (авторське право, "ноу-хау" та інші), права користування природними ресурсами (землею та іншими ресурсами). Крім того, виділяється група інших цінностей.

4. Проаналізовано стан та динаміку залучення інвестицій в економіку України, зроблено оцінку інвестиційної привабливості та залишки інвестицій за галузями, а також розглянуті країни інвестори. Статистичні дані 2022 року свідчать, що у зв'язку з вторгненням росії на територію України, реальні інвестиції практично не заходили і становили 1152 млн дол, а також

спостерігався значний відтік інвестицій з України – 5535 млн. дол. відповідно. Дані 2023 року та першої половини 2024 року свідчать про певну позитивну динаміку та відновленні довіри інвесторів до України, тому ми спостерігаємо позитивну динаміку +3095 млн. дол у 2023 році та відповідно 4247 млн. дол. надходженні іноземних інвестицій в економіку України.

Україна потребує інвестування майже у всі сфери господарювання. Особливо від військових дій постраждав енергетичний сектор, агропромисловий комплекс, машинобудування та будівельна галузь. Країна, після завершення бойових дій Україна буде потребувати коштів на відновлення зруйнованих територій, відбудову енергетичного сектору, відновлення Каховської ГЕС, інфраструктури та інших об'єктів промисловості.

5. Провівши оцінку інвестиційній привабливості вітчизняної економіки та розглянувши економіку України через міжнародні рейтинги, можна діти узагальнити. Міжнародні рейтинги є ефективними інструментом зниження інформаційних невідповідностей по відношенню до іноземного інвестора. Значна кількість методики дозволяє іноземному інвестору отримати інформацію стосовно різних аспектів та складових інвестиційної привабливості. За всіма розглянутими рейтингами нині Україна є не привабливою країною для потенційного інвестора, водночас 63% опитаних респондентів Європейської бізнес асоціації згодні інвестувати кошти.

Україна зазнала катастрофічних руйнувань внаслідок російської агресії, економічні збитки оцінюються в сотні мільярдів доларів. Головним джерелом відновлення країни мають стати іноземні інвестиції, але на даний момент з урахуванням усіх факторів Україна входить до двадцятки країн, які мають високий інвестиційний ризик (це ймовірність знецінення інвестицій або втрати доходів).

6. Проаналізувавши проблеми інвестиційної привабливості, можна зазначити, що незважаючи на негативні тенденції, військові дію, несприятливий інвестиційний клімат провідні топ-менеджери Європейської

бізнес Асоціації вірять в Україну, її перемогу і бачать можливість вкладання коштів у майбутньому. Серед головних проблем, які перешкоджають веденню бізнесу на території України є військові дії, корупція, незахищеність інвесторів, слабкість судової системи та неможливість відстоювання своїх інтересів в суді.

7. Проведено дослідження стану тінізації економіки України та виявлено, що в Україні станом на 2023 рік 31 % ВВП країни знаходиться в тіні. Нині України перебуває в умовах війни з російською федерацією проблеми тінізації стали більш вагомими та істотно загострилися проблеми формування комплексу дієвих заходів протидії тінізаційним процесам.

Встановлено, що зростання рівня тіньової економіки в Україні відбувається в період посилення соціально-економічної та суспільно-політичної криз та провокує значне зниження рівня фінансової безпеки держави.

8. Запропоновано низку заходів щодо проведення детінізації економіки України, які передбачають комплексний підхід та їх реалізацію в стратегічній перспективі. Серед головних складових цих заходів це реформа судової системи, виведення тіньового сектору з тіні, пом'якшення податкового тягаря для бізнесу та населення, більше приділення уваги інвесторам в питаннях захисту їх прав та інше.

Водночас для виконання всіх запропонованих заходів необхідно припинення бойових дій та запрошення потенційних інвесторів для вкладання коштів. Не менш вагомим чинником є повернення працездатного населення та вимушених переселенців в Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борщ А.М., Герасимова С.В. Інвестування: теорія і практика: навч. посібник / Борщ А.М., Герасимова С.В.- К.: Знання, – 2007. – 685 с.
2. Вербіцька І.І. Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. –а С. 150–154.
3. Види інвестицій – Режим доступу: <http://про-інвестиції.укр/види-інвестицій/>
4. Дерев'янюк А. Кількість СЕО, які вважають вигідними інвестиції в Україну зросла майже вдвічі з 2022 року. Європейська Бізнес-Асоціація. 22.12.2023 – Режим доступу: <https://eba.com.ua/kilkist-seoyaki-vvazhayut-vygidnumy-investytsiyi-v-ukrayinuzroslo-majzhe-vdvichi-z-2022-roku/>
5. Державна служба статистики України. Офіційна сторінка. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Дударець Д.В. Джерела міжнародно-правового регулювання інвестиційних відносин в Україні/ Д.В. Дударець // Судова апеляція, – 2016. – №2 – С. 90-100. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suar_2016_2_13
7. ЕВА: Індекс інвестиційної привабливості України: Зміни та очікування – Режим доступу: <https://ua.sudohodstvo.org/eba-indeks-investytsijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-zminy-ta-ochikuvannya/>
8. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник –третє видання виправлене та доповнене. – К.: Знання. –2000, с. 373.
9. Законодавство України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main>
10. Інвестиційна пріоритетність галузей економіки. Монографія / С. О. Гуткевич, О.О. Шеремет, Г.М. Завадських та інші; за заг. ред. проф. Гуткевич С. О. Харків, «Діса Плюс», 2021. 208 с.
11. Індекс сприйняття корупції – Режим доступу: <https://cpi.ti-ukraine.org>

12. Колесник Я. О. Проблеми визначення інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату в Україні/ Я. О. Колесник, Н. Є. Скоробагатова // Актуальні проблеми економіки та управління: зб. наук. пр. молодих вчених, – 2012. – Вип. 6. – Режим доступу : <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/2947/1/12.pdf>.
13. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону // Держава та регіони.– Серія: Державне управління.– 2008.– №2. – С. 118–121.
14. Коюда В.О., Лепейко Т.І., Коюда О.П. Основи інвестиційного менеджменту: Навчальний посібник . – К.: Кондор, 2008. – 340с.
15. Кулініч Т. В. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах / Т. В. Кулініч, М. А. Мричко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. – 2013. – № 754. – С. 34–40.
16. Кукса В.М. Інвестиційна привабливість Черкаського регіону // Актуальні проблеми функціонування господарської системи України: Матеріали ХХІІ-гої міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених, Львів, 15-16 травня 2015 р. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – С. 117-118.
17. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність/ Т.В. Майорова.- Київ: Центр учбової літератури, – 2009 –472 с..
18. Марченко Н.А. Інвестиційна привабливість України : теорія і практика / Н.А. Марченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2012. – № 4. – С. 43–49.
19. Маслак О.І. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості країни / О. І. Маслак, В. А. Таловер // Економічний форум. – 2016. – № 3. – С. 51–59.
20. Небрат В.В., Корніяка О.В. Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в

умовах війни та післявоєнного періоду. Граль науки. – 2022. – № 16. – С. 31–34.

21. Офіційний сайт «Всесвітнього економічного форуму». – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>

22. Офіційний сайт Національного банку України – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

23. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://databank.worldbank.org/>.

24. Прямі інвестиції (акціонерний капітал): за країнами світу у розрізі видів економічної діяльності; видами економічної діяльності у розрізі країн світу у 2022 році. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

25. Прямі іноземні інвестиції. Офіційний сайт Міністерства фінансів. – Режим доступу:: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2023/>

26. Резнік Н.П. Інвестиційна привабливість України : стан та шляхи активізації / Н.П. Резнік // Сучасні питання економіки і права. – 2013. – Вип. 2. – С. 29–34.

27. Рзаєв Г. І. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі / Г.І. Рзаєв, В.О. Вакулова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 3(1). – С. 137–143.

28. Савіна Н. Б. Оцінювання інвестиційної привабливості як передумова розвитку логістичного сектору економіки країни / Н. Б. Савіна // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. : Економічна. – 2014. – № 5. – С. 195–204.

29. Савіцька О. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України/ О. Савіцька, Т. Бай// Науковий вісник НЛТУ України, – 2014. – Вип. 24.1. – С. 277-283. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24.1_50

30. Скрипник Г.О. Інвестування/ Г.О. Скрипник, В.Л. Гераймович. – Київ: Компринт, – 2015. – С. 17-20.
31. Слово і діло – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2023/10/16/infografika/ekonomika/ukrayina-top-20-yaki-krayiny-svitu-mayut-vysokuj-investychnyj-ryzyk>
32. Солонина Є. Суворий інвестиційний клімат: чому Україна не сприяє приходу до неї іноземного капіталу? [Електронний ресурс]/ Євген Солонина// Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29496854.html>
33. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України.: – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-externa>
34. ТОП-20 найбільших інвесторів вклали в економіку країни \$5 млрд за час великої війни <https://skilky-skilky.info/top-20-naubilshykh-investoriv-vklaly-v-ekonomiku-krainy-5-mlrd-za-chas-velykoi-viyny/>
35. У І кварталі в Україну надійшло \$1,8 млрд прямих іноземних інвестицій – Режим доступу: <https://skilky-skilky.info/u-i-kvartali-v-ukrainu-nadiyshlo-1-8-mlrd-priamykh-inozemnykh-investytsiy/>
36. . Череп А.В Інвестознавство Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 398 с. – Режим доступу: http://megalib.com.ua/content/8162_12_Klasifikaciya_investicii.html
37. Чуницька І.І. Інвестиційний клімат України: сутність, проблеми та шляхи їх вирішення. Приазовський економічний вісник, – 2019. Вип. 3(14). С. 111–117.
38. Швець В.Я. Аналіз інвестиційного клімату в економіці України та шляхи його покращення / В.Я. Швець //Економічний нобелівський вісник.– 2014.– №1. – С. 502–508.
39. Швець Ю.О., Бурдило О.В. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 12, частина 2. 2017. С.

165–168. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/37.pdf.

40. BDO IBC Overall ranking [Electronic resource]. – Mode of access :<https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index>.

41. Cárdenas-García P. J. Does the investment climate determine the transformation of tourism growth into economic development? / P. J. Cárdenas-García, J. I. Pulido-Fernández // *Tourism Economics*. – 2014. – Vol. 20. – Issue 4. – pp. 669–694

42. General trends of the shadow economy in January-September 2021: analytical note. Kyiv: Ministry of Economy of Ukraine, 2021. 14 p. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

43. International Monetary Fund [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.imf.org>.

44. Koreniuk P., Kopyl O. Conceptual approaches and methods for determining the investment attractiveness of the national economy. *Economic journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University*. –2018. –Т. 14, № 2. – С. 56–62.

45. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated August 11, 2021 On the Strategy of the Economic Security of Ukraine for the period until 2025: Decree of the President of Ukraine dated August 11, 2021 No. 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.

46. Potential Investment Opportunities in Considered Sectors of Ukrainian Economy. URL: – <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/12/INVESTMENT-OPPORTUNITIES-IN-UKRAINE>.

47. Pyatnytska G.T., Fedulova I.V. Financial security of the country and the enterprise: definition, relationship and security risks. *Efficient economy*. 2020. No. 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059>.

48. Request to the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine The Level of Economic Safety. 2019. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/rivien_iekonomichnoyi_biezpieki
49. Shadow economy. General trends of 2021: analytical note. Kyiv: Ministry of Economy of Ukraine, 2021. 12 p. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-20234350e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
50. The level of economic security is integral and by individual components: email response to the request for access to public information from 07/08/2020 to the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. Ex. number 3032-06/43477-09 dated 07/14/2020.
51. –The World bank : Doing business [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.doingbusiness.org>.
52. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. Bloomberg. – Mode of access: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-headsays>.